

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 91.

Lördagen den 26 september.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att herr major *Aaby Ericsson* på grund av akut bronchit för närvarande är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygas. Gåvetorp den 25/9, 1914.

Mac Berlin,
Legit. läkare.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 22 och 23 innevarande september bordlagda memorial nr 36 med förslag till ändrade bestämmelser angående tullrestitution vid utförsel av tobaksfabrikat biföll kammaren vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 22 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara, dels ock i ämnet väckta motioner. *Om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara.*

Genom en den 26 augusti 1914 dagtecknad proposition, nr 277, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehått tre i anledning av propositionen inom andra kammaren väckta motioner, nr 273 av herr *Karl Hildebrand*, nr 274 av herr *Carl Lindhagen* och *Rickard Sandler* samt nr 275 av herr *Emil Molin* i Dombäcksmark, med vilken sistnämnde herr *G. F. Lundgren* i Björna förklarar sig instämma.

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 91. 1

Om förhind-
rande av oskä-
lig prissteg-
ring å vissa
varor vid krig
eller krigsfara.
(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt,

1:o) att riksdagen med förklarande, att det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade förslag till lag om förhindrande av oskälig prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, i anledning av samma proposition samt herrar Lindhagens och Sändlers ifrågavarande motion, men med avslag å herrar Hildebrands och Molins i ämnet väckta motioner måtte för sin del antaga lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade; samt

2:o) att herr Molins förevarande motion, i vad densamma icke blivit besvarad genom utskottets hemställan under 1:o), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Gezelius*, vilken beträffande utskottets hemställan under 1:o) anført:

»En inlösningsrätt av den art, som avses i 3 § av utskottets förslag, synes mig icke böra medgivas för tillgodoseende uti här ifrågasatt ordning av andra än på förhand fastslagna speciella ändamål av den vikt, att i avseende å dem den enskildes rätt otvetydigt måste träda tillbaka för gemensamt gagn.

Ifrågavarande bestämmelser inrymma emellertid jämväl befogenhet för Kungl. Maj:t redan vid krigsfara, att — utöver genom fastställande av skäliga maximipris å vissa varor — genom tvångsåtgärder reglera stridiga enskilda ekonomiska intressen inbördes.

Där i fall av verkligt nödläge en dylik reglering kan tänkas vara i det allmännas intresse oundgängligen nödig, lärer en inlösningsrätt av ifrågavarande art icke heller kunna med tillgodoseende av det därmed avsedda syftet utövas i nu ifrågasatt ordning.

På grund härav har jag ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å herrar Hildebrands, Molins samt Lindhagens och Sändlers motioner i ämnet, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.»

Ifrågavarande 3 § hade i utskottets förslag följande lydelse:

Är vid krig eller krigsfara vara, som i 1 § sägs, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare innehavare av dylik vara där den uppenbarligen ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behöfelig, pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen efter fulla värdet.

Sådan lösen skall bestämmas av kommission, varom förmäles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

Herr Gezelius: Vid lagutskottets förevarande utlåtande har jag, såsom herrarne behagade finna, anmält en reservation, i vilken jag med en kort motivering hemställt, att riksdagen måtte i stället antaga Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende. Det skäl, som för mig varit bestämmande, är väsentligen, som jag i korthet angivit i reservationen, att en sådan inlösningsrätt, som enligt utskottets förslag i § 3 skulle för vissa fall och för vissa varor medgivas Kungl. Maj:t, icke synes mig, vare sig med hänsyn till sina konsekvenser eller med hänsyn till sitt praktiska värde, vare önskvärd. Utskottets förslag grundar sig på det av Kungl. Maj:t till lagrådet remitterade, som emellertid inom lagrådet blev enhälligt avstyrkt och Kungl. Maj:t har i det till riksdagen överlämnade förslaget icke upptagit denna bestämmelse.

*Om förhindrande av oskäl-
lig prisstegring å vissa
varor vid krig
eller krigsfara.*
(Forts.)

Det säges, att ifrågavarande lagstadgande skulle, i motsats till 1 och 2 §§, avse att — i stället för att möjliggöra och säkerställa en fri föryttring under den tid, då denna lag avses att tillämpas — förhindra en fri föryttring för att reservera dessa eller en del av dessa varor för ändamål, som synas Kungl. Maj:t vara framför andra nödvändiga att fylla. Jag hade varit beredd att godtaga denna princip om för sådant ändamål de syften man velat tillgodose varit begränsade, och begränsade till allmänna ändamål, allmänna i den mening, att de av staten omhändertagas eller eljest äro av den art, att enskilda intressen för ett gemensamt gagns tillgodoseende otvetydigt böra stå tillbaka. Därtill skulle jag räknat sjukhusinrättningar exempelvis, oavsett om de vore statens, koncessionerade järnvägar eller andra kommunikationer. Men detta förslag har betydelse även för regleringen av rent enskilda intressen inbördes. Det skulle komma att få tillämpning exempelvis så, att *en* industri kunde berövas sitt nödiga behov av bränslemedel för att tillgodose en *annan* privat industri, oavsett vilket ändamål dessa avsåge att med sin verksamhet tillgodose.

Jag säger vidare, att lagstadgandet icke skulle, praktiskt taget, bliva effektivt, och jag hänvisar i det avseendet jämväl till lagrådets därom uttalade enhälliga mening. Icke lär det vara möjligt att i fall av verkligt nödläge, exempelvis om det gäller en belägrad stad, genom ett kungl. brev och anlitaudet av rekvisitionslagskommissionen reglera dessa förhållanden, och i ett sådant nödläge skulle säkerligen även för andra varor ett sådant behov kunna tänkas.

Då härtill kommer, att lagförslaget icke avses att gälla endast ad interim, för någon kortare tid, icke har provisorisk karaktär, då synes det mig vara skäl för riksdagen att besinna sig, innan förslaget, sådant det av utskottet formats, godtages.

Med hänvisning härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min vid betänkandet fogade reservation.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! För min del

*Om föränd-
rande av oskä-
lig prissteg-
ring å vissa
varor vid krig
eller krigsfara.
(Ports.)*

delar jag de betänkligheter, som äro uttalade av herr Gezelius, och anser följaktligen, att vi böra stanna vid att antaga Kungl. Maj:ts förslag. Skulle detta bliva fallet, äventyrar man ingalunda den här föreslagna lagstiftningen, även om andra kammaren skulle bifalla utskottets hemställan. Ty det finnes då två möjligheter: antingen att vid sammanjämkningen andra kammaren inbjudes att biträda första kammarens mening eller också att utskottets framlagda förslag blir sammanjämkningsförslag, dock med den modifikationen, att lagen endast får provisorisk karaktär, d. v. s. gäller t. ex. till slutet av 1915. Vi ha i åtskilliga fall gjort på det sättet — jag erinrar mig särskilt från särskilda utskottet sådana fall — att vi antagit förordningar på viss tid, därför att vi icke haft tillräcklig tid att sätta oss noga in i saken. Man tillfredsställer därigenom det behov, som för ögonblicket föreligger, och man får tillfälle att närmare pröva saken längre fram. Här gäller det ett så vittgående ingrepp i den privata rätten, att det icke är för mycket begärt, att man får pröva saken en gång till och att man således nu stannar vid vad som för tillfället är nödvändigt. — Jag yrkar bifall till herr Gezelius reservation.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande allenast yrkats, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Gezelius vid utlåtandet avgivna reservation, och bifalla vad utskottet hemställt i punkten 2.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av berörda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken.

Genom en den 7 september 1914 dagtecknad proposition, nr 280, vilken blivit hänvisad till förberedande behandling av lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

innefattande tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken.

Såsom tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken förordnas, att där betjänters, tjänstehjons eller andra arbetares avlöning för tid mellan

den 31 juli 1914 och den 1 mars 1915 bevakas i husbondes eller arbetsgivares konkurs, som börjar före den 1 januari 1916, löntagaren eller annan, till vilken fordringen övergått, skall åtnjuta den för sådan fordran i nämnda lagrum stadgade förmånsrätt, ändå att fordringen ej skulle, enligt vad där sägs, med dylik rätt utgå.

Denna lag skall träda i kraft genast efter utfärdandet.

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Innan jag till granskning upptager de motiv, som ligga till grund för lagutskottets avstyrkande utlåtande, skall jag be att få i korthet redogöra för anledningarna till detta förslags framläggande.

Vid början av det nuvarande kristillståndet avstannade till stor del hela vårt näringsliv. Delvis torde detta ha varit beroende på rent faktiska förhållanden, som ställt sig hindrande i vägen för rörelsens bedrivande, men delvis inverkade nog också den, man kan gott säga, panikstämning, som grep allmänheten. Från regeringen och från andra ansvariga håll gjordes stora ansträngningar för att lugna sinnena och för att få livet åter in i normala banor. Efter hand lyckades man också, i viss omfattning, i dessa strävanden, ehuru svårigheterna voro betydliga.

Särskilt gjorde sig svårigheter gällande inom industrien. Här samverkade åtskilliga faktorer. Å ena sidan visade det sig svårt att uppbringa det nödiga rörelsekapitalet — förklarligt nog med hänsyn till den stora knappheten på penningmarknaden — och det kapital, som kunde erhållas, ställdes till förfogande endast på betydligt hårdare villkor än förut. Å andra sidan stego priserna på stenkol och en hel del råmaterial och samtidigt inskränktes industriens möjligheter att vinna avsättning för sina produkter. För åtskilliga industrier ställde sig saken så, att de stodo inför valet att antingen helt nedlägga eller åtminstone till högst väsentlig grad inskränka sin verksamhet, såvida man icke kunde träffa en anordning, varigenom industrien kunde undvika eljest nödvändiga kapitalutlägg. Vid övervägandet härav framkastades den tanken, att man möjligen kunde träffa en överenskommelse med arbetarna, varigenom endast en del av lönerna skulle utgå kontant, medan återstoden skulle innehållas för att utbetalas å tid, då ställningen kunde väntas hava lättat.

I denna situation sammankallades, på initiativ av statens arbetslöshetskommission, ett möte mellan representanter för de stora arbetsgivarorganisationerna och arbetarorganisationerna, vilket möte under mitt ordförandeskap hölls å järnkontoret den 24 augusti. Där diskuterades huvudsakligen den av mig nyss

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

antydde utvägen. Från arbetarhåll visade man sig egentligen ganska obenägen för hela saken. Under diskussionens gång framkastades emellertid, att man på arbetarsidan nog skulle ställa sig mera förstående till en sådan anordning, om genom en provisorisk lagstiftningsåtgärd arbetarna kunde beredas ökad förmånsrätt för de inestående lönerna. Jag förklarade mig för min del icke vara beredd att då fatta ståndpunkt i saken, men jag tillsporde representanter för arbetsgivarna, huru de ställde sig till frågan. Därtill svarades från auktoritativt håll på arbetsgiversidan, att en sådan åtgärd utan tvivel skulle bidra att underlätta åstadkommandet av sådana uppgörelser, och man förklarade också från arbetsgiversidan, att, såvitt man då kunde se, föreläge icke några betänkligheter från industriens synpunkt mot en sådan lagstiftning. Sedan jag därefter konfererat med sakkunniga bland annat inom bankvärlden, utarbetades inom justitiedepartementet föreliggande förslag.

Beträffande detta förslags innebörd skall jag be att till en början få erinra, att 17 kap. 4 § handelsbalken enligt dess nuvarande lydelse medför förmånsrätt för arbetares avlöning, som icke varit inestående längre tid än 3 månader efter *förfalldagen*. Föreliggande provisoriska förslag innebär, att avlöningar för tiden från och med den 1 augusti 1914 till och med 28 februari 1915 skola åtnjuta samma förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken, dock endast om fordran bevakas i konkurs, som börjar före den 1 januari 1916.

I detta skick remitterades också förslaget till lagrådet. Inom lagrådet restes vissa betänkligheter, framför allt från en ledamot, vilken avstyrkte förslaget, huvudsakligen på grund av de vådor förslagets antagande skulle kunna medföra för fastighetskrediten. Tre andra medlemmar ansågo sig emellertid icke böra avstyrka förslaget, oaktat de delade en del av de principiella betänkligheterna. De ansågo, att, med hänsyn till de rådande förhållandena och då lagen var avsedd att givas endast kort varaktighet, kunde det icke vara något att invända mot antagandet av densamma. Därefter framlades för riksdagen en proposition i ämnet.

Nu har lagutskottet ställt sig helt avvisande till förslaget. Jag ber då att få förutskicka den erinran, att det vill synas mig, som om lagutskottet lagt sin kritik så som om det här vore fråga om ett lagförslag, avsett att gälla för framtiden. Hade så varit fallet, kunde jag förstå de betänkligheter, som lagutskottet uttalat. Men så är ingalunda förhållandet utan detta lagförslag har en rent provisorisk karaktär; det är strängt avgränsat till sin giltighet. Dels avses endast löner för tiden från den 1 augusti 1914 till och med den 28 februari 1915, dels avses endast fordringar, som bevakas i konkurs, vilken börjar före den 1 januari 1916. Mer provisorisk kan knappast en lag vara. För övrigt tillåter jag mig erinra, att under det nuvarande kristillståndet ha vi vidtagit en mängd åtgärder, som man skulle betacka

sig för, om förhållandena vore normala, och vilka man ingalunda skulle vilja ha åberopade såsom prejudikat, när vi en gång återvända till normala förhållanden. Jag kan icke nog starkt betona detta förslags rent provisoriska karaktär: det är ett av omständigheterna betingat undantagsstadgande, som är rent temporärt.

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Jag skall nu be att få upptaga till granskning de skäl, som utskottet anfört för sitt avstyrkande.

Till en början erinrar utskottet om de principiella anmärkningar, som gjorts inom lagrådet, och säger, att det knappt skulle kunna undvikas, att ett antagande av förslaget komme att inverka menligt på fastighetskrediten. Nu tycks lagutskottet icke alltför mycket hålla på detta skäl. Ty efter denna ganska allvarligt gjorda anmärkning säger utskottet redan i nästa punkt, att i *ett eller annat fall* kunde härav uppkomma förlust för inteckningshavare och olägenhet för ägare av intecknad fastighet. Någon mera generell fara anser utskottet det icke kunna medföra, och, för övrigt, utskottet lägger icke största vikten på detta skäl utan, enligt vad det betonas, på ett annat skäl, vartill jag senare skall återkomma.

Nu tror jag för min del, att utskottet väsentligt överdrivit farhågorna med hänsyn till fastighetskrediten. Jag vill ingalunda bestrida, att man vid skrivbordet kan konstruera fram fall, som kunna förefalla betänkliga, men jag tror, att dessa fall med hänsyn till lagens provisoriska karaktär ha föga motsvarighet i verkligheten. Jag grundar detta mitt påstående, först och främst på gällande lags bestämmelser angående den ordning, vari man får göra sin förmånsrätt gällande. Jag förutsätter, att lagutskottet tagit hänsyn till bestämmelserna i 17 kap. 13 § handelsbalken. Enligt detta lagrum äger förmånsrätt efter 17 kap. 4 § icke rum i fast egendom, så länge lösegendom finnes att tillgå. Sålunda, först om all den lösa egendomen, lager, inventarier, fordringar o. s. v., icke räcker att betäcka utestående lönefordringar, först då får man tillgripa den fasta egendomen.

I anslutning härtill vill jag säga, att sådana här överenskommelser knappast torde träffas annat än i de fall, då vederbörande industri behöver arbeta på lager. Kan industriidkaren få avsättning för sina varor, om kontanter för försålda varorna inflyta såsom under normala förhållanden, då föreligger ingen anledning att träffa dylika överenskommelser. Om han befinner sig i det läget, är det också givet, att i samma mån lagret ökas, minskas faran att fastigheten skall behöva tillgripas. Jag vill till och med säga, att i och med detta denna fara bortelimineras. Ty det är klart, att värdet av de färdiga varorna måste vara större än det mänskliga arbete som nedlagts på varorna, och det är varorna, som i första hand skola tagas i anspråk.

Vidare är det också en del andra omständigheter, som verka därhän, att faran för fastighetskrediten är, låt mig säga, mini-

Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.

(Forts.)

mal. Om en industri skulle befinna sig i det läget, att den be-
höver träffa en sådan överenskommelse med sina arbetare, är
givet, att den icke kan fortsätta driften utan att hava även
annat rörelsekapital. I sådant fall måste industriidkaren vända
sig till sin vanliga kreditgivare — att i dessa tider skaffa en ny
torde icke vara lätt — och denna kreditgivare, vanligen ett bank-
institut, ligger säkerligen inne även med inteckningar i indu-
striens fastigheter. Om då industriidkaren kommer och begär
fortsatt rörelsekapital för att hålla driften i gång, är det gi-
vet, att kreditgivaren ingår i prövning, huruvida det ur ekono-
misk synpunkt är lämpligt, att driften fortsättes, och därvid kom-
mer han att taga hänsyn till denna överenskommelse. Härigenom
minskas ytterligare faran för fastighetskrediten. Jag skulle till
och med våga det påståendet, att i åtskilliga fall en sådan här
uppgörelse skulle innebära en lättnad för fastighetskrediten och
detta därför att det kapital, som industriidkaren får lösgjort
genom att han får innehålla en del av arbetarnes löner, kan an-
vändas till att betala räntor och amorteringar, som under alla
förhållanden måste utgå.

Jag skulle vilja tillägga, att det helt säkert blir fråga om
relativt små belopp i förhållande till hela det kapital, som är
nedlagt på industrien.

Kanske bör icke heller lämnas oanmärkt, att en anordning,
fastän under väsentligt ogynnsammare former, med gällande lags
bestämmelser kan träffas, som skulle medföra precis samma ver-
kan som det här framlagda provisoriska lagförslaget. Enligt
den lagändring, som gjordes 1910, är det numera icke så, att för-
mänsrätten är begränsad till avlöning för de tre sista månaderna,
utan förmänsrätten avser avlöning, som icke varit inestående
mer än tre månader efter *förfallodagen*. Således kan, för att taga
ett konkret exempel, mellan arbetsgivare och arbetare träffas
den anordning, att man ställer de inestående beloppen såsom
förfallna under sista kvartalet 1915, och då ha de redan den för-
mänsrätt, som detta förslag avser att medgiva. Men det är uppen-
bart, att det är ekonomiskt mindre gynnsamt, om hela denna skuld
förfaller under en kort tid än om den skall betalas efter hand. Slut-
ligen, innan jag lämnar frågan om fastighetskrediten, vill jag
nämna, att sedan lagutskottet avlämnat sitt utlåtande, har jag
konfererat med cheferna för flera stora bankinrättningar och des-
sa ha icke delat lagutskottets farhågor.

Ja, nu kommer lagutskottet till sitt andra skäl, vilket utskot-
tet tillmäter väsentligt större betydelse än det första. Lagutskot-
tet säger nämligen: »en lagstiftningsåtgärd sådan som den nu
ifrågasatta kan utöva en menlig inverkan på vårt lands ställning
å den utländska lånemarknaden. Det är väl bekant, att allmänna
hypoteksbanken och andra svenska låneförmedlare i utlandet upp-
tagit lån, vilka väsentligen vila å den säkerhet, som erbjudes av
inteckningar i svenska fastigheter. Ett förringande av denna
säkerhet genom ny lagstiftning kan väcka misstro till sagda

kreditunderlag.» Det där låter ju ganska skrämmande, men jag kan icke undertrycka den bestämda reflexionen att utskottet här skjuter väsentligt över målet. Det vore i sanning ytterst beklagligt, om vår kredit i utlandet skulle stå på så klena fötter, att den i någon mån skulle påverkas av en lagstiftningsåtgärd som den här ifrågasatta; så illa står det väl ej till. Vi hava under denna tid vidtagit andra åtgärder, vilka stå i väsentligt starkare sammanhang med den utländska krediten, utan att detta har skadligt inverkat på det mycket goda renommé Sverige åtnjuter på den utländska lånemarknaden. Nu pekar utskottet på Allmänna hypoteksbanken. Men då vill jag först och främst erinra, att Allmänna hypoteksbanken och dylika kreditinstitutioner i allmänhet icke uppträda såsom förläggare till den svenska industrien; det torde nog vara de rent affärsdrivande bankerna. Vidare är det väl så, att inteckningar i allmänhet icke *direkt* belånas i utlandet. Det vore ju mycket betänkligt om Allmänna hypoteksbankens obligationers värde på lånemarknaden skulle förminska. Men det ligger väl någonting orimligt däruti, att om också en eller annan intecknings värde mot förmodan i undantagsfall skulle deprecieras, detta skulle hava någon inverkan på obligationernas goda namn. Nu har utskottet kunnat åberopa sig på yttranden från framstående bankmannahåll. Med all aktning för den mycket kunnige, skicklige och *försiktige* bankchef, som varit utskottets rådgivare, kan jag däremot ställa yttranden från en annan chef för ett av våra största penninginstitut, vilken i hög grad sysslar med den utländska lånemarknaden. Han delar icke sin kollegas betänkligheter uti föreliggande avseende. För övrigt kan jag säga, att jag till stöd för den uppfattning, varåt jag här givit uttryck, kan åberopa mig på en medlem av statsrådet, vars auktoritet på detta område väl icke av någon torde ifrågasättas.

Ja, detta var det andra skälet varpå utskottet stött sitt avstyrkande utlåtande, och jag tror, att herrarna vid närmare eftersinnande skola giva mig rätt däruti, att utskottets skäl med hänsyn till lagens provisoriska karaktär icke hava alltför stor bärkraft. Vid sådant förhållande skulle jag ju här icke behöva gå längre i min granskning av utskottets utlåtande men vill i alla händelser yttra mig något om vad utskottet säger uti fortsättningen.

Med sin uppfattning av förslagets innebörd har utskottet funnit att förslaget icke utan tvingande skäl bör vinna godkännande, och så har utskottet inhämtat upplysningar från representanter för en hel del näringar, vilka upplysningar varit ägnade att bibringa utskottet den uppfattningen, att förslagets antagande icke skulle vara av tvingande behov påkallat. Utskottet menar »att lagförslaget icke kan tillmätas någon mera avsevärd betydelse ur den såsom grund för förslaget åberopade synpunkten av näringsverksamhetens obehindrade fullföljande i största möjliga utsträckning». Nu är det givet att utskottet och jag här fått

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

tämligen stridiga uppgifter. Utskottet har väl sannolikt hämtat sina uppgifter från sådana industrier, där man varit i det lyckliga läget att driften kunnat hållas i full gång och där den ekonomiska situationen varit sådan, att det icke behövts dylika uppgörelser med arbetarne. Men det är icke här fråga om sådana industrier, utan frågan gäller att kunna underlätta uppgörelser eller sådana överenskommelser för dem, som laborera med svårigheter. För övrigt ber jag få nämna, att utskottet fått uppgifter även i annan riktning, exempelvis från Svenska arbetsgivarföreningen och från statens industrikommission, som väl har den bästa överblicken över arbetsmarknadens läge. Mot utskottets upplysningar tillåter jag mig också ställa vad som yttrades vid det stora möte, som hölls i Järnkontoret i augusti månad. Där voro representerade Svenska arbetsgivarföreningen, verkstadsföreningen och industriförbundet jämte cheferna för en hel del större industrier inom landet. Då — och det var så sent som den 24 augusti — förklarade man sig på arbetsgivarsidan vara ense om, att en sådan lagstiftningsåtgärd skulle kunna vara till nytta för överenskommelser med arbetarna och man hade icke något att däremot erinra. Det var med stöd av dessa upplysningar och i syfte att räcka en hjälpande hand åt industrien, som lagförslaget kom till stånd. Jag har här ett meddelande från verkställande direktören i Svenska arbetsgivarföreningen och han säger: »De industrier, inom vilka, såvitt jag känner, man hitintills anlitat utvägen att endast utbetala en del av arbetslöernas kontant och låta återstoden inestå hos arbetsgivarne i avbidan på bättre tider, äro sågverksindustrien, glasindustrien, verkstadsindustrien, järn- och gruvindustrien samt pappersmasseindustrien. Åtminstone inom de två senare industrigrenarne sker dock innehållande av lönerna endast i ringa omfattning. Över huvud taget kan man säga, att anlitandet av ifrågavarande utväg till lindrande av industriens penningbehov icke kommit till användning i så stor omfattning, som man från början väntade.» Emellertid säger han, att han är övertygad om, att behov för arbetsgivarne att använda detta betalningssätt framdeles kommer att göra sig gällande i mera vidsträckt grad, och för sin del skulle han därför beklaga, om det framlagda lagförslaget icke ginge igenom, så mycket mer som farhågorna för ett försämrande av industriens kredit syntes brevskrivaren alldeles oberogade.

Nu säger utskottet i fortsättningen av sitt utlåtande: »Den vid början av nu pågående kris framträdande svårigheten för industrien att erhålla medel till fortsatt drift torde numera hava väsentligen minskats, sedan exporten åtminstone delvis åter öppnats och kreditförhållandena inom landet hunnit i högre grad avpassas efter situationens krav.»

Här lysar fram en optimism, som i och för sig är glädjande, särskilt sett mot bakgrunden av den tidigare panikstämningen. Men jag är dock icke övertygad om att denna optimism är berättigad. Det är visserligen sant, att vår export börjat komma i gång,

att ställningen på penningmarknaden lättat, men här kan lätteligen komma att inträffa omständigheter, som göra att rörelsen och näringslivet änyo hämmas och att det blir stramare på den allmänna marknaden. Det är icke meningen att vi här skola skriva en lag blott för den nuvarande situationens krav utan vi skola skriva den, så att den passar även om förhållandena bliva försämrade, och jag delar fullkomligt uppfattningen hos verkställande direktören i arbetsgivarföreningen, att förhållandena kunna bliva sådana, att det är angeläget att hava denna lag.

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Utskottet säger vidare: »Den utväg till fortsatt industriell drift, som skulle öppnas genom det nu föreliggande lagförslagets antagande, torde alltså vara av betydelse väsentligen för sådana företag, vilka på grund av ekonomiskt svag ställning redan under normala förhållanden arbeta med svårigheter.»

Så är ingalunda förhållandet utan det är tvärtom de starkare industrierna, som ansett sig böra anlita denna utväg. Det är visserligen sant inom vissa gränser, detta lagutskottets påstående, men man har dock goda regulativ att denna utväg icke anlitas inom svaga industrier och det uti två avseenden. Dels torde de kreditgivande bankerna icke vara benägna att ställa rörelsekapital till förfogande för de industrier, som äro synnerligen svaga och hava svårigheter att uppehålla driften, och dels torde arbetarne hava en viss känsla av ett visst företags större eller mindre ekonomiska stadga. Jag tror icke att de giva sig in på uppgörelser om de anse det vara riskabelt för deras inestående löner. Häre ligger på samma gång ett erkännande att denna förmånsrätt icke är av så stor real betydelse för arbetarne; men det är ägnat att ingiva dem en starkare känsla av trygghet för inestående löneförmåner.

Och härmed skulle jag väsentligen hava kunnat sluta min granskning av utskottets betänkande, men jag skall dock be att få tillägga ännu några ord. Jag vill då erinra, att detta lagförslag framkommit efter överläggning emellan arbetsgivarorganisationerna och arbetarorganisationerna, är så att säga frukten av en överenskommelse som träffats dessa emellan. Det är mer än sannolikt att en del av de överenskommelser om innehållande av viss del utav lönen, vilka hittills träffats, ha kunnat åstadkommas eller i alla händelser väsentligen underlättats just genom tillvaron av detta lagförslag, och de hava träffats i tanke att detta förslag skulle upphöjas till lag. Om nu lagförslaget skulle falla och falla på grund av upplysningar, som lämnats utskottet väsentligen från arbetsgivarhåll, är det ganska naturligt, om detta skulle väcka mycket blandade känslor på arbetarsidan. Men mig synes det vara en angelägenhet av vikt under den nuvarande situationen att undanröja anledningar till dylik missstämning och dylikt missförstånd.

Jag tillåter mig att vördsamt och enträget anhålla att kamraren ville bifalla den kungl. propositionen.

1frågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.

(Forts.)

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr statsrådet yttrade i början av sitt anförande att, därest det gällt en lagstiftning av permanent karaktär, skulle han varit den förste att taga avstånd från tanken på en dylik lagstiftning. Han betonade att det här emellertid blott gällde ett rent provisorium: man måste stryka under den strängt begränsade räckvidden i avseende å den tid, för vilken denna lagstiftningsåtgärd vore avsedd att gälla. Längre fram under sitt anförande kritiserade statsrådet lagutskottet för den alltför stora optimism, lagutskottet skulle hava visat i fråga om arbetsmarknadens läge och industriens möjligheter att längre fram komma ur de nuvarande betryckta förhållandena. Men det synes mig ligga synnerligen nära till hands att, om man såsom herr statsrådet är pessimist i detta avseende, också komma på den tanken att sedan man väl en gång gått in på den provisoriska väg, som nu är föreslagen, man när den fastställda tiden närmar sig sin utgång skall finna sig icke hava någon annan möjlighet, såvitt man icke skall stjalpa där man velat hjälpa, än att förlänga detta provisorium. Denna möjlighet framskyntar också nästan såsom en sannolikhet i den kungl. propositionen. Man har ju där begränsat sig till de sju månaderna från den 1 augusti 1914 till den 1 mars 1915. Detta betyder, i förbigående sagt, dock en förmånsrätt som kan omfatta *tio* månaders avlöning i en konkurs som börjat före slutet av 1915, enär arbetaren då har förmånsrätt för de tre månadernas lön som förfallit närmast före konkursens början och dessutom för vad som innestår från de sju tidigare månaderna. Men i propositionen säges vidare, att vid tiden inemot 1 mars 1915 blir det tids nog att se till hur saken då kan ställa sig och vilka åtgärder man då vidare bör vidtaga. Om då — och det kan på goda skäl anses troligt — ställningen icke lättat, utan snarare blivit svårare, vilken annan utväg skall man då hava, därest man vill förekomma fallissemanger i större skala, än att fortsätta på den redan beträdda vägen och sålunda hopa större summor med förmånsrätt framför inteckningarna i fastigheterna än som man med utgångspunkt från det nuvarande kungl. förslaget måhända tänkt sig kunna beräkna?

Herr statsrådet yttrade vidare att utskottet hade i främsta rummet sett på fastighetskrediten och därvid målat en bild, som syntes honom vara mera att hänföra till skrivbordskonstruktionernas område än den överensstämde med verkligheten. I verkligheten skulle det visa sig att ifrågavarande lagändring måhända icke skulle i ett enda fall åstadkomma, att de nuvarande förmånsberättigade bleve lidande av att framför deras säkerheter inskjutits förmånsrätter som de här ifrågavarande. Och herr statsrådet ansåg att lagutskottet alldeles överdrivit fastighetskreditens känslighet för de ofall, som kunde på någon enstaka punkt tänkas inträffa. Ja, i motsats till de framstående banknän som lära ha uttalat sig och till vilka herr statsrådet refererade både inom och utom regeringen, är jag ju icke i tillfälle att sätta något personligt välgrundat omdöme om den saken, utan måste hålla mig till vad som föreligger, nämligen att de uti eminent grad sakkunniges meningar i denna punkt

äro synnerligen delade i det att man på sina håll befarar det värsta redan av ett ganska enstaka fall, där en som fullgod ansedd inteckning icke kan gå ut på grund av lagstiftningsåtgärder sådana som den här föreslagna, medan man å andra håll tyckes anse att vår fastighetskredit icke skulle äga denna ömtåliga känslighet. Det torde emellertid alltjämt vid denna divergens mellan fackmännen på området vara skäl att ifrågasätta huruvida åtgärden är absolut nödvändig.

Det är nämligen ett förhållande ifråga om denna åtgärd, som ställer den uti en särskild dager. Herr statsrådet har sagt att om lagen skulle äga karaktär av permanent lagstiftning vore den betänklig, och herr statsrådet har därvid tänkt på att inskjutandet av en tyst förmånsrätt framför inteckningarna skulle omöjliggöra för personer, som kunde vara villiga att bli kreditgivare, att överblicka sin risk, i det att de icke kunna beräkna huru mycket som faller ut före deras fordran. Detta skulle menligt inverka på kreditmöjligheterna för fastighetsägarna. Så skulle däremot, enligt herr statsrådet, knappt vara förhållandet med den provisoriska lagstiftningen enär under nuvarande förhållanden det överhuvud svårigen finnes möjlighet att vända sig med framställning om kredit annat än till sina gamla kreditgivare; och dessa skulle i allt fall vara i tillfälle att undersöka ställningen och med en viss trygghet lämna krediten. Det är emellertid för mig obegripligt att se huru ens den gamle kreditgivaren skall kunna beräkna huru stor till beloppet den risk är, som skjutes in framför hans egen fordran genom den ifrågasatta åtgärden; och jag misstänker att kreditgivarna efter sin gamla och och goda vana ingalunda komma att visa sig så utpräglat optimistiska utan tvärt om som ganska utpräglade pessimister. Och vilken betydelse lagstiftningen i fråga komme att hava på krediten beror ju icke enbart eller ens huvudsakligen på huru pass farlig lagen är *i verkligheten*, utan hur pass farlig den kommer att *anses* av dem som äro i tillfälle att lämna försträckningar.

Men det är emellertid egentligen en annan sak, som jag vill fästa uppmärksamheten på och som synes mig vara ur principiell synpunkt det avgjort betänkligaste med den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden. Om man ändrar förmånsrättsordningen så, att *framtida* kreditgivare komma att få svårt att beräkna sina risker därför att det skjutes före deras fordringar en tyst förmånsrätt som kan stiga till avsevärda belopp, kan detta menligt inverka på fastighetskrediten. Men om man skjuter in en tyst förmånsrätt till mycket stort belopp framför *redan beviljade* krediter, vilkas beviljare räknat med en viss förmånsrätt, men sedan genom den nya lagstiftningsåtgärden plötsligt befinna sig försatta på ett vida lägre steg på förmånsrättskalan, då har man svårt att värja sig mot den förebräelsen att ha givit åt den ene vad man tagit av eller ifrån den andre av dennes redan välfångna rätt! Och det är ur *den* synpunkten det förefaller mig att man bör med synnerlig skärpa granska det berättigade uti en lagstiftningsåtgärd som den här föreslagna. Eljest, då man *en-* nom en lagändring inskjuter en ny förmånsrätt, brukar man vidtaga

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
hand- och bok-*
(Forts.)

Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.

(Forts.)

det försiktighetsmättet, att låta lagändringen träda i kraft först så långt fram i tiden, att redan nu existerande fordringar, vilkas förmansrätt därav kunde riskera att försämrats, icke bliva lidande genom den företagna åtgärden. Här åter är meningen att göra tvärt om, här framskjuter man *med omedelbar giltighet* en sådan ny förmansrätt, och det är härvid icke blott ett rent principiellt rättsvibrigt steg man tager, utan det är ett steg, om vars verkliga ekonomiska betydelse dock ingen i denna stund kan tillmäta sig att avge ett alldeles säkert omdöme. Man kan uttala sina förhoppningar och man kan grunda dem med större eller mindre sannolikhet på den ena eller andra kalkylen. Men huru utvecklingen i verkligheten kommer att gestalta sig under kommande år och vad resultatet kommer att bli, då man skjuter in belopp, som redan vid ett industriföretag vilket icke har alltför stor arbetarstam dock redan utan svårighet kan gå upp till hundratusentals kronor, det *vet* man likvisst icke. Det kan i enstaka fall inträffa att till och med bottenintekningar komma att försvinna; det kan inträffa, att dessa bottenintekningar icke ens äro intekningar i en fastighet, som brukas i det ifrågavarande företaget utan i helt utomstående fastigheter, ehuru de ägas av samme person som driver företaget. Det är därför som jag menar, att det borde kunna antagas vara goda skäl för den bankmans ståndpunkt, som säger, att det land, där man genomför en lagstiftningsåtgärd, som har dylika konsekvenser, låt vara blott i enstaka fall — det landet utsätter verkligen sin fastighetskredit gent emot utlandet för att icke få samma goda och säkra namn om sig som förut. Vad här skett — så kan den utländska finansvärlden resonera — är ett exempel, som således kan upprepas, och upprepas i kanske större skala och på ännu vanskligare och farligare sätt. Man är ju icke ens säker, att de krediter, som, då de beviljades, ansågos tryggade genom säkerheter med förmansrätt, skola, såvitt på lagstiftningen beror, komma att kvarstå i denna ställning, utan man kan befara, att de kunna komma att högst väsentligt försämrats!

Nu sade herr statsrådet vidare, att detta dock vore att hängiva sig åt skräckbilder, som icke komme att få någon motsvarighet i verkligheten, på grund nämligen av stadgandet i 17 kap. 13 § handelsbalken, i kraft varav dessa nya förmansberättigade skola söka sin förmansrätt i den lösa egendomen, innan den fasta egendomen får tillgripas. Detta är riktigt; men låtom oss ett ögonblick se, huru förhållandena te sig, om man ställer sig pessimistisk. Om således t. ex. inom en stor industrigren ställningen är ganska eländig i slutet av nästa år eller kanhända inom loppet av år 1916, efter förlängt provisorium, och ett antal fallissemang där inträffa, så är det föga troligt, att dessa företags lösa egendom i inventarier, maskiner, förråd och lager kan säljas till något så när rimligt pris. Fastmera är det sannolikt, att den kommer att slumpas bort, och man måste då tillgripa den fasta egendomen. Än lättare kan så bliva fallet, om det icke är fråga om rena industriföretag, utan t. ex. byggnadsföretag. Den lösa egendom som företagare-arbetsgivare i byggnadsbranschen äga spelar merendels ganska ringa roll; och det blir därför

den fasta egendom han äger, ur vilken man omedelbart kommer att uttaga fordringsbeloppen.

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

rierr statsrådet sade vidare, att man icke skall överdriva den omfattning, i vilken den ifrågasatta lagen kommer att begagnas. Men därom veta vi icke heller mycket. Det hör till de saker, som äro ytterst svåra att göra några beräkningar över. Vilken roll man emellertid enligt den kungl. propositionen har tillmätt det nya institutet framgår av den energi, med vilken man gent emot lagrådets anmärkningar vidhållit, att det bör uttryckligen utsägas att förmånsrätten bevaras även sedan fordringen kommit ur arbetarens hand och överlåtit på annan. Denna Kungl. Maj:ts hållning beror naturligtvis på, att man ansett, att det icke skulle vara synnerligen mycket vunnit med lagen, därest icke arbetarne kunde omedelbart utnyttja sina lönefordringar, omsätta dem i livsförnödenheter o. s. v. genom att överlåta fordringarna på andra, något som åter i större utsträckning kan bliva fallet, blott om fordringen behåller sin förmånsrätt i övertagarens hand. Det är också mycket sannolikt, att denna utväg kommer att begagnas. Ja, det synes vara ingenting som hindrar, att en industriidkare avtalar med en person, som är villig att lämna honom förlagslån, att denne giver det i den form, att han köper upp arbetarnas lönefordringar och att förlagsgivaren sålunda i själva verket bereder sig en förmånsrätt, som är bättre än den han genom förslagsinteckning kunde få, och som sträcker sig även till den fasta egendomen. Vid sådant förhållande är det också, synes det mig, icke svårt att föreställa sig, att metoden kan komma att användas i ganska stor utsträckning och att de belopp, som arbetarne äro tillfreds med att låta stå inne, komma att löpa upp till mycket högre summa än man eljest kunde tänka sig. Dessa utställda reverser på innestående lön bliva i själva verket i detta fall kontanter i arbetarnes händer, och arbetarne komma naturligtvis icke att ha något emot att låta vida större lön än eljest skulle varit fallet utgå i denna form. Men om denna trafik tager något större utsträckning, har jag för min del svårt att se, huru man skall kunna säga, att lagutskottets farhågor för fastighetsinteckningarna alldeles icke äro grundade i verkligheten. Vad särskilt byggnadsindustrien angår, arbeta, såsom bekant, företagarne där i stor utsträckning med mycket ringa rörelsekapital, och de ha i det hela en svag ställning. Om nu en möjlighet lämnas dem av lagen att betinga sig kredit av sina arbetare för arbetslöner, på grund av att arbetslönerna utgå med förmånsrätt framför inteckning i fastighet, synes det mig, att man lätt kan befara den utvecklingen, att arbetsgivarne i stället tvingas att betala kontant till byggnadsleverantörerna, vilka såsom bekant för närvarande hava mycket svårt att utfå sina tillgodohavanden av byggmästarne. Det kommer i så fall att gå ut över inteckningshavare och givetvis i detta fall icke blott inteckningshavare i under byggnad varande fastighet utan även inteckningshavare i annan fastighet, som byggmästaren rör om, t. ex. den han sist byggt. Att dessa möjligheter skulle vara fria fantasier utan grund i verkligheten torde man så mycket mindre kunna påstå, som

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.*

(Forts.)

de endast utgöra ett referat av reflexioner, som från framstående bankmannahåll framställts inför lagutskottet.

Vad sedan frågan om industriens behov av den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden angår möter här tydligen samma fenomen: de sakkunnige äro av delade meningar. Herr statsrådet har erhållit för hans uppfattning talande upplysningar i detta avseende. Lagutskottet, som själfvallet icke haft någon som helst tanke på att infordra upplysningar, som ginge i annan riktning, utan endast velat komplettera vad man redan visste genom att vända sig till särskilt auktoritativa representanter för det svenska näringslivets huvudgrenar, har, vad det nu kan bero på, kommit att få helt andra upplysningar. Herr statsrådet nämnde, att industrikommissionen anslutit sig till hans mening. Men lagutskottet har vänt sig till en ledamot av denna kommission, som är chef för en stor textilverksamhet, och han har lämnat den upplysningen, att textilindustrien icke kan tänkas i någon nämnvärd omfattning komma att begagna sig av den ifrågasatta lagstiftningen. Från trävaruindustrien hava vi hört detsamma. Denna industri använder redan nu den metoden att innehålla en del av avlöningen, icke därför att den saknar rörelsekapital utan därför att den förutser arbetsbrist på vårsidan. Den har i viss mån gjort sig till förmyndare för arbetarne och vill skaffa dem en sparpennning att leva på under denna tid. Representanter för den stora järnindustrien hava angivit, att i den mån det är fråga om manufakturföretag, dessa i ringa mån äro i tillfälle att arbeta på lager därför att kundernas smak växlar så, att man icke kan hoppas, att lagret skall kunna hålla sig kurant någon längre tid; och vad angår den järnindustri, som lämnar grova produkter, hava vi också fått den uppfattningen, att man inom denna industri icke i allmänhet önskar eller ämnar begagna sig av en sådan åtgärd som den här ifrågasatta.

Nu förhåller det sig icke så som herr statsrådet till sist yttrade, att lagutskottet av vissa arbetsgivare fått sig bibragt en viss ståndpunkt och att förty om riksdagen biträdde denna ståndpunkt, det måste göra ett dåligt intryck inom motsatta lägret. Lagutskottet skulle, enligt herr statsrådets mening, bibragts en ensidig syn på saken, och detta skulle alstra misstämning. Inom lagutskottet låg emellertid saken icke på detta sätt, utan så, att utskottets majoritet för sin del redan bestämt sig för att avstyrka lagen, därest man icke från bankmanna- och industrihåll kunde få de farhågor som hopat sig så vederlagda, att man ansåg sig böra uppgiva sitt motstånd. Det hade således icke haft någon betydelse för lagutskottets ståndpunkt om det t. ex. hört ett antal representanter för arbetarne för att utforska deras mening. Det är ju f. ö. ganska klart, att dessa icke skulle haft något emot, utan tvärt om ivrigt förordat den ifrågasatta lagstiftningen. Men det är icke därför att lagutskottet från arbetsgivare eller industriidkare bibragts en viss mening, som det stannat vid ett avstyrkande, utan på grund av de principiella och praktiska skäl som jag här haft tillfälle att utveckla.

Nu finnes det tillfällen, då en förklaring från statsrådsbanken bringar en fråga i ett nytt läge: regeringen sitter inne med förutsätt-

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

ningar att kunna bedöma fakta i en viss fråga på ett helt annat sätt än vad den enskilde riksdagsmannen gör, och efter att man mottagit en del upplysningar och i tillit till den allmänna försäkran som givits från statsrådsbanken godtages en framlagd proposition av riksdagen. Jag för min del kan dock icke se, att ett sådant fall föreligger här. Jag tror icke, att man kan säga, att det för en statsrådsledamot såsom sådan är mycket lättare än för andra att bilda sig en bestämd uppfattning om de fördelar och de faror som kunna följa av en lagstiftning sådan som den ifrågasatta.

Då jag för min del sålunda icke blivit övertygad av de skäl, som herr statsrådet anfört, nödgas jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Cavalli: Jag förstår mycket väl det bestämda motstånd lagutskottet rest mot ökande av de tysta förmånsrätterna till förfång för den förmånsrätt, som inteckning i fast egendom medför. Och än mera: jag gillar detta motstånd, men endast under den förutsättningen, att det här vore fråga om att införa en för framtiden bestående förmånsrätt. Så är dock ingalunda fallet. Den förmånsrätt, om vars införande här är fråga, skall gälla endast för betjäntes, tjänstehjones eller andra arbetares avlöning för tid mellan den 31 juli 1914 och den 1 mars 1915, vilken bevakas i husbondes eller arbetsgivares kurs, som börjar före den 1 januari 1916. Det är således en mycket kort tid, om vilken det här är fråga. Den tid, som föreslagits, är orsakad av de abnorma ekonomiska förhållanden, under vilka vi för närvarande leva. Här går numera knappast en vecka förbi, utan att ett eller annat lagförslag föreligger till kammarens prövning, som har samma grund som det nu föreliggande, nämligen de svåra ekonomiska förhållanden som råda. Det har sagts, att bland de förslag vi haft och ha att pröva och som kammaren accepterat med hänsyn just till de allvarliga förhållandena och endast med hänsyn till dessa förhållanden det nu föreliggande skulle vara ett av de farligare. För mig ställer sig saken icke så. Det är klart, såsom också särskilt framhållits av den siste ärade talaren, att olika meningar råda. Sådana olika meningar måste i det fall varom nu är fråga råda i högre grad än i andra, emedan det här icke är fråga om något inträffat faktum utan vad som för framtiden kan komma att inträda. En undersökning härom är alltid förenad med synnerliga svårigheter, ty det händer rätt ofta, att framtiden, när den kommer, giver en allvarsam lektion åt gjorda antaganden.

Om jag uppfattat saken rätt, är av utskottets här anförda skäl med undantag av de rent principiella det det tyngst vägande, att denna lagstiftning skulle ha en menlig inverkan på vårt lands ställning till den utländska lånemarknaden. Utskottet har särskilt påpekat, att särskilt Allmänna hypoteksbanken i utlandet upptagit lån, vilka väsentligen vila å den

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

säkerhet, som erbjudes av inteckningar i svenska fastigheter och att ett förringande av denna säkerhet genom ny lagstiftning kan väcka misstro till sagda kreditunderlag. Även om i nu förevarande fall en sådan misstro må vara oberättigad, föreställer sig dock utskottet, att det lär bli förenat med svårighet att härom övertyga en med våra förhållanden mindre väl förtrogen främling, då det i alla fall ej kan fränkommas, att inteckningssäkerheten blivit genom lagstiftningens ingripande försämrad. Ja, men det går väl icke riktigt till så. Mina herrar, Allmänna hypoteksbanken — eftersom den särskilt nämnts — förhandlar nog icke med för våra förhållanden okunniga främlingar utan med personer, som äro fullt förtrogna med landets såväl ekonomiska som inteckningsförhållanden, och jag tror nog, att man för deras vidkommande icke behöver hysa bekymmer. Den lag, om vilken här är fråga, är ett provisorium. Jag har läst upp de ord i lagtexten som angiva detta, och chefen för civildepartementet har också med största uttrycklighet förklarad, att den endast är avsedd för denna tid och icke vidare.

Då under denna tid förhållandena näppeligen lära ändra sig så, att några avsevärda eller fasta utländska lån kunna uppläggas av Allmänna hypoteksbanken eller andra liknande inrättningar, hyser jag visserligen för min del en viss tvekan, då jag går att avgiva min röst, men jag kommer i alla fall att rösta för Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag sålunda yrkar bifall.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Jag har blivit uppkallad av ett yttrande av herr statsrådet och chefen för civildepartementet, vilket, om jag uppfattat en föregående talare rätt, icke blivit av honom bemött.

Herr statsrådet yttrade beträffande de företag, där det arbetas på lager, att, även om obetalta arbetslöner där skulle ackumulera ökat lager, faran för inteckningshavare i fast egendom därigenom skulle minskas av det skäl, att vid likviderande av fordringar lös egendom skall tagas i anspråk före fastighet, och herr statsrådet uttalade, att han förutsatte, att lagutskottet vid behandlingen av föreliggande fråga erinrat sig detta. Ja, det har utskottet gjort, men det är ju så, att därest ett lager hypotiseras de fordringar, varför detta lager häftar, gå ut med förmånsrätt framför fastighetsinteckningar. Lös pant i handom utgår med bättre rätt än fastighetsinteckningar, och är det så, att ett lager kan hypotiseras, vilket i de flesta fall är möjligt, är det också antagligt, att företagaren använder sig av denna möjlighet.

Medan jag har ordet, vill jag använda tillfället att framhålla, att det är en allmän erfarenhet, att det under de senare åren blivit allt svårare att belåna fastighetsinteckningar. Det har varit tungt för alla byggnadsföretag, och är det så, att förmåns-

rätten kommer att försämras, skola svårigheterna att belåna fastighetsinteckningar ytterligare komma att ökas. Det förefaller mig även, som om herr statsrådet med väl lätt hand bemött de principiella invändningar, som framställts av lagrådet. Jag skall icke närmare giva mig in härpå utan endast påminna om, att, förutom den medlem av lagrådet som utan vidare avstyrkt förslaget, hava vi två andra, vilkas yttrande kunna åberopas för föreliggande förslag, som icke kommit längre än att de ansett sig böra avstyrka förslaget.

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Vad till sist beträffar herr Cavallis yttrande, att endast den korta tid, som förslaget är avsett att gälla, förmått honom att tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition, vill jag, i likhet med herr Alexanderson, framhålla, att det dock är icke blott en möjlighet utan även antagligt, att, när denna tid är ute, den nu ifrågasatta bestämmelsen kommer att förlängas.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Det var med mycket stort intresse jag lyssnade till herr Alexandersons principiella utredning i denna fråga. Men då han gjorde denna utredning funderade jag på, i vilkens intresse han talade. I arbetarnes var det icke. I arbetsgivarnes kunde det heller icke vara, ty med all respekt för herr Alexanderson i detta fall antager jag, att arbetsgivarföreningen förstår arbetsgivarnes intressen ännu bättre. Återstår sålunda att herr Alexanderson talade i kreditgivarnes intresse. Men det har redan förut av herr civilministern blivit upplyst, att han, vad kreditgivarnes intresse beträffar, från lika auktoritativt håll som herr Alexanderson fått klart för sig, att detta intresse icke utsättes för någon nämnvärt stor risk. Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag ligger således tydligen i arbetarnes intresse och såvitt jag kan förstå även i arbetsgivarnes intresse. Vad kreditgivarnes intresse beträffar är det åtminstone diskussion om den saken.

Nu kan det mycket väl hända, att herr Alexanderson har rätt i princip, som det heter, men jag undrar ändå, om det är lämpligt i denna allvarsamma fråga, när det gäller ett verkligt livsintresse i synnerligen hög grad — jag håller mig närmast till arbetarna — att vi för en principutrednings skull kasta bort det förslag, som framlagts för att skydda ett industriellt intresse, d. v. s. både arbetsgivarnas och det som för mig är det viktigaste, arbetarnes intresse. Jag tror, att i så fall, såsom herr civilministern också lät framskymta, en oerhört stark våg av bitterhet skulle väckas hos de fattiga arbetarna här i landet, som gjort sig räkning på detta skydd av riksdagen för sin arbetsinkomst under dessa utomordentligt svåra tidsförhållanden.

Herr talman, jag får därför yrka bifall till reservationen, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag.

Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)

Herr Alexanderson: Eftersom herr Olsson framställde betraktelser över i vilkas intresse jag talade, skall jag be att få upplysa, att det var i rättsordningens och den därpå grundade ekonomiska ordningens intresse, men varken i den ena eller andra samhällsgruppens. Jag kan icke för min del finna riktigt, att därför att arbetarne utan tvivel skulle hava en fördel av, att deras fordringar med ett slag skötes fram framför redan förefintlig förmånsrätt, något sådant göres. Jag anser, att det steg, som man här är i färd att taga, dock i sak innebär, såsom jag uttryckte mig, att man tager från den ena vad man ger åt den andra, utan att därför kunna uppgiva någon tillräcklig rättsgrund.

Nu har emellertid herr statsrådet upplyst därom, att efter hans uppfattning, som ju herr Olsson är benägen att godtaga, det icke existerar någon risk för dessa arbetarfordringar, ty om det gjorde det, skulle ju också existera risk för fastighetsinteckningarnas innehavare, därest man kastade om förmånsordningen mellan dessa båda. Gör det icke det, kan man lugnt låta arbetarnas fordringar stå inne; de komma nog i sinom tid att betalas. Det var också åt denna uppfattning, herr statsrådet gav uttryck, då han sade, att det här gällde att snart försöka komma ifrån en hos arbetarne befintlig osäkerhetskänsla för deras fordringar, som visserligen är ogrundad. Jag tror ock, att herr statsrådet för de allra flesta fall har rätt däri, att vederbörande industriidkare bliva i tillfälle att betala såväl den ene som den andra fordringsägaren. Men för de särskilda undantagsfall, där man kan tänka sig, att detta icke blir fallet, kan jag som sagt icke se rättsgrunden för, att man nu med ens skjuter in en ny förmånsrätt och därmed förändrar den ställning en borgenär har, som hade rätt att antaga den som given och bestående, då han på sin tid skänkte kredit.

Herr Olsson, Oscar: Med anledning av herr Alexandersons sista uttalande sluter jag mig till fortfarande, att inga av de intresserade skulle bli lidande praktiskt taget av ett bifall till denna lag. Det betänkliga skulle då ligga däri, att samhällets grundvalar skulle bliva hotade. Men jag antager, att vi i detta fall kunna lita så pass på den nu sittande regeringen, att vi icke behöva anse faran allt för överhängande. Således är detta icke något talande skäl mot bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket jag nyss yrkade bifall till.

Herr vice talmannen, von Friesen: Herr talman! Jag vill icke blanda mig i principdebatten, men jag vill säga att jag fattar saken så, att denna kungliga proposition är framkommen för att underlätta uppehållet under nu rådande särdeles abnormala förhållanden av den industriella verksamheten i landet. Och då jag anser, att det är synnerligen viktigt, att allt göres, som kan främja, att industrien verkligen hålles vid liv, ber jag att få yrka bifall till den kungliga propositionen.

Herr Gezelius: För den som icke ser andra intressen i samhället än arbetsgivarnes och som motsats därtill arbetarnes, kan jag väl förstå, att problemet ställer sig så enkelt som för herr Oscar Olsson. Det finns emellertid ett annat intresse. Det är det gemensamma intresse, vi nu skola söka samla oss omkring, och det är från den synpunkten utskottet sökt se föreliggande fråga. Jag kan, herr talman, icke underlåta att med några ord beröra det uttalande från herr civilministerns sida, som redan väsentligen bemötts av herr Alexanderson. Herr civilministern väddjade till oss att godkänna det kungliga förslaget för att förekomma en misstämning från arbetarhall. Det är för mig omöjligt att fatta min position till en fråga av denna innebörd från en sådan synpunkt. Och enligt min mening är det föreliggande förslaget, om det upphöjes till lag, icke heller för arbetarna till förmån. Jag begagnar tillfället att även jag vitsorda riktigheten av herr Alexandersons upplysning, på vilka grunder utskottsmaioriteten fattat sin ståndpunkt. Detta skedde icke först sedan utskottet, som dock ville göra allt för att få frågan så fullständigt och allsidigt belyst som möjligt, även hört personer utom utskottet som ansågos äga särskilt goda förutsättningar, icke för att bevaka något klassintresse utan för att bedöma näringslivets ekonomiska förhållanden och huru lagens tillvaro skulle komma att verka. Då utskottet vände sig till bankmänna- och arbetsgivareexperter, var det icke annat än helt naturligt, då utskottets syfte var det av mig angivna, och jag vågar hoppas, att denna utskottets åtgärd icke skall kunna av någon utnyttjas, såsom om utskottet hade handlat i vissa parterers intressen. Vad är det man med lagen vill åstadkomma? Man vill åstadkomma, att arbetarna skola ställas i viss mån som arbetsgivarnas kreditgivare. Om vår arbetsklass överhuvudtaget — vilket beklagligtvis icke är fallet — kunde räknas till kapitalistklassen, skulle jag förstå meningen med det, men det är väl uppenbart, att i dessa tider är arbetarnas kreditgivning åt arbetsgivarna endast en mellanställning, som nödvändiggör för arbetarna att skaffa sig kredit på sitt håll genom att utnyttja de valutor, de få i form av anvisningar eller förbindelser på sina löner. Det är enligt min mening självfallet, att dessa förbindelser av arbetarna varken kunna säljas eller ens belånas till parikurs. Jag klandrar icke därför dem, som beräkna en icke så oväsentlig diskont på dessa förbindelser, ty uppenbarligen hava de tillkommit av det skäl, att vederbörande icke kunnat lämna kontant valuta.

Om man ordnar förhållandena efter de föreslagna linjerna, handlar man, så vitt jag förstår, diametralt motsatt mot vad som gjorts för att upphjälpa de ekonomiska förhållandena. Vad man hittills gjort, har avsett att stärka vår kredit. Det är icke risken för kapitalminskning, som härvidlag är viktigast att se på.

Det har sagts av en högt ansedd sakkunnig på den utländska kreditgivningens område, att det icke är någon fara i att antaga lagförslaget, då det endast skulle få provisorisk karaktär.

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.*

(Forts.)

Ja, det är icke, såsom han vill göra gällande och herr civilministern antytt, det är icke risken av en undantagsvis inträffande förlust på en in-teckning jag är orolig. Jag befarar ingen generell förlust, men en generell sänkning av kreditförtroendet; och förtroendet är härvidlag en av de väsentligaste faktorerna för att kunna påräkna fortsatt kredit. Och blir det känt, att i brydsamma ekonomiska förhållanden tvekar icke den svenske lagstiftaren att i ett ögonblick kasta om förmånsrättens ordning, lider vår kredit. Idag gäller det en sak, som en del av herrarna icke tro ha så ofantligt stor praktisk betydelse. Men i morgon kan det komma en annan ändring, som ingen tvekar om, att den kan hava den största praktiska betydelse. Detta är den stora faran med lagändringar av ifrågavarande innebörd.

Jag kan icke underlåta att med ett par ord beröra en annan sak, som även herr civilministern antyde. Han pekade på nu gällande lagstiftning och ville göra gällande, att redan nu den förmånsrätt man vill vinna blir möjlig, genom att anordningar träffas som ställa arbetarnas löner såsom förfallande, om jag icke hörde fel, till sista kvartalet av 1915. Ja, även inom lagrådet och från vederbörande departementschef har uttalats en mening angående tolkningen av nu gällande lags 17 kap. 4 § handelsbalken, som jag befarar kan bli vilseledande. Jag vågar uttala mina betänkligheter mot denna uppfattning. Jag tror icke, att det vore så enkelt som att prolongera arbetarnas fordringar, för att åstadkomma, att förmånsrätt kunde göras gällande i en avsevärd framtid. En dylik tolkning av 17 kap. 4 § är enligt min mening icke möjlig, och skulle den göras gällande befarar jag, att rättsförluster skulle uppkomma, som för dem som drabbades därav kunde vara av stor betydelse.

Jag förenar mig i hemställan om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

*Ifrågasatt
tillägg till 17
kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna ha-
va utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 32.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 23 och 24 innevarande september bordlagda betänkande och memorial:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker till Norge under viss tid, utan erläggande av sockerskatt, och

nr 38, angående ersättning åt av utskottet vid handläggning av vissa ärenden anlitate biträden,
biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkan den hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 24 och 25 i denna månad bordlagda utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade bestämmelser med avseende å statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.

*Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.*

I en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 284, av den 18 september 1914 hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att med avseende å statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara finge i fråga om premiers erläggande och försäkringens omfattning tillämpas förändrade bestämmelser av i huvudsak det innehåll, som funnes i berörda statsrådsprotokoll angivet.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på återopade skäl hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att med avseende å statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara finge i fråga om premiers erläggande och försäkringens omfattning tillämpas förändrade bestämmelser av i huvudsak det innehåll, som funnes i statsrådsprotokollet över finansärenden den 18 september 1914 angivet, dock att premie för försäkring av svenskt fartyg för resa enbart mellan utländska hamnar skulle i sin helhet kontant erläggas vid försäkrings avslutande.

Herr T r a p p: Herr talman, mina herrar! Mycket kunde vara att säga i den nu föreliggande viktiga frågan. Så t. ex. om segelfartygens rätt till lika behandling med ångfartygen i avseende på krigsförsäkringspremier, såsom förhållandet är både i Norge och Danmark, om nödvändigheten av tidsförsäkring, om gottgörelse för skada, som av krigförande makt vållas därigenom att fartyget genom beslagtalande o. d. undandrages ägarens disposition m. m.

Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.

(Forts.)

Men jag skall begränsa mig till att yttra några ord om den del av den kungliga propositionen, som statsutskottet i sitt utlåtande avstyrkt och som berör de s. k. trampfartygens försäkringsvillkor.

I detta avseende vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att enligt den statistiska undersökning, jag låtit verkställa, och som icke bestridits av försäkringskommissionen, nära 52 % av Sveriges ångbåtstonnage äro trampbåtar d. v. s. sådana lastångare, som gå i allmän fraktfart och taga frakten, var den står att få, också mellan utländska hamnar.

Men om man, vilket torde vara riktigt, till trampbåtarna också räknar den kategori av ångare, som en tid befara regelbundna linjer, men dess emellan ägna sig åt fri fart, så omfatta dessa ångare ett tontal, som motsvarar cirka 20 % av svenska tonnage — eller tillsammans med de förstnämnda utgör tramptonnaget cirka 72 % av hela svenska ångfartygstonnaget.

Lägges härtill segelfartygstonnaget över 50 tons för fartyg — dessa gå nästan alltid i fri fart — så utgör i själva verket den del av den svenska handelsflottan, som användes i trampfart, den ojämförligt största delen av hela svenska tonnage.

Alltså skulle den övervägande delen av svenska tonnage bli lidande och få det sämre ställt än övriga fartyg, såsom det skulle bli, ifall statsutskottets förslag skulle gå igenom. Denna den största delen av det svenska tonnage vällar, enär den huvudsakligen går mellan utländska hamnar, den svenska staten inga utgifter utan medför för landet endast inkomster. Men den betalar dock sina avgifter till staten för förmåner, varav den icke kan använda sig. Den inkomst, den tillför landet, är en nettoinkomst. Man kan med största skäl säga, att denna näring representerar uteslutande det närande men icke det tärande elementet. Jag vågar påstå, att en sådan näring borde på allt sätt av staten uppmuntras och understödjas, ty intet kunde vara med statens verkliga intresse mera förenligt. Norge giver oss i detta hänseende ett efterföljansvärt exempel.

Dessa trampfartyg giva möjlighet till sysselsättning åt befolkningen längs våra vidsträckta kuster och skaffa den avsevärda inkomster. De utbilda sjövant befäl och manskap varav vår flottas bemanning kan njuta stor fördel, och de hemföra till ovärderlig nytta för vårt ekonomiska liv oundgängligen behöfliga utländska valutor i stor myckenhet till handelsbalansens utjämning. Man kan, om man endast vill fråga riksbanken, vad den sätter för värde på denna tillförsel av utländska valutor, få ett sådant svar, att man nog kommer att mera ömma för just denna del av den svenska sjöfarten. Jag tror mig kunna säga, att näst den svenska trävaruexporten är sjöfarten den näring, som tillför landet de flesta utländska valutorna.

Och likväl skulle efter statsutskottets åsikt icke dessa trampfartyg böra i krigsförsäkringshänseende få åtnjuta samma lilla fördel, som övriga båtar, vilka endast föra varor från eller till Sverige!

Herr talman, jag är övertygad, att såväl statsutskottets ledamöter som denna kammars medlemmar, när de besinna den stora

fördel, denna del av sjöfarten bereder vårt land, gärna skola följa regeringen i dess strävan att i dessa svåra tider göra den svenska sjöfarten konkurrenskraftig i tävlan med övriga sjöfarande nationer.

Ang. statsens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.

(Forts.)

Herr talman, jag anhåller att få yrka avslag på statsutskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Jonsson, Olof: Herr talman, mina herrar! Jag vill till en början rätta ett missförstånd, som den näst föregående talaren hade, när han yttrade, att utskottet hade avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Så är ej fallet, utan skillnaden är endast den, att premierna för svenska fartyg, som gå i trampfart mellan utländska hamnar, skulle helt och hållet erläggas kontant och icke åtnjuta den kredit till tre fjärdedelar i form av reverser, som skulle gälla för övriga försäkringar. Jag vill nämna, att förslaget, såsom Kungl. Maj:t hade framlagt detsamma, väckte ett mycket energiskt motstånd inom utskottet, och till följd därav blev det slutliga resultatet det, som nu föreligger i utskottets förslag, att även krigsriskförsäkring skulle få äga rum för sådana trampfartyg, men att premierna skulle betalas kontant och icke i någon del åtnjuta kredit. Skälet, varför motståndet riktade sig mot förslaget, grundade sig därpå, att när den ursprungliga krigsriskförsäkringen kom till stånd huvudsakligen för att befrämja varutransporten mellan Sverige och utlandet, och i detta fall det enbart skulle vara sjöfarten som skulle tillgodoses genom krigsriskförsäkringen, ansågs, att man med skäl skulle kunna göra den skillnad vid premiernas erläggande, som här föreligger. Av kommissionens yttrande framgår, att uppfattningen hos en del intresserade varit, att ingen försäkring av så kallade trampfartyg enligt nu gällande bestämmelser skulle äga rum. Men om denna uppfattning har kommissionen haft avvikande meningar och uttalat att utav de 3—400 fartyg, som upptagits såsom trampfartyg, hava 180—190 fått försäkring, därför att deras trampfart varit förbunden med antingen export från eller import till Sverige, och kommissionen ansåg sig hava fullt skäl att bevilja försäkring i sådana fall. Utskottets mening har icke heller varit att stänga försäkringen i detta fall på nu gällande villkor eller de villkor Kungl. Maj:t föreslagit beträffande erläggandet av premierna till $\frac{3}{4}$ i form av reverser, som i mån av behov skulle uttagas, och endast till $\frac{1}{4}$ kontant. Man får sålunda icke uppfatta detta bestämda undantag, som föreligger i utskottets förslag, som någon inskränkning i detta fall. Detta har utskottet ansett sig kunna göra, därför att alla dessa bestämmelser, som underställt riksdagens prövning hava, som det heter, gjorts i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förut framlagda förslag. På denna grund har utskottet antagit, att icke något hinder borde finnas, för att försäkring, som avser trampfart med på samma gång transport av varor för import till eller export från

Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.
(Forts.)

Sverige som omlastning på annat fartyg skulle fortfarande få äga rum. Och då kan jag icke förstå, varför det skulle vara så viktigt, att ovillkorligen samma kreditbestämmelser skulle i hela sin vidd gälla även i detta fall och detta så mycket mer, som det ligger helt och hållet i kommissionens hand att avpassa premierna efter de omständigheter och förhållanden den i varje fall anser föreligga. På den grunden är jag ingalunda så säker, att erläggandet av hela premien kontant kan bli mera betungande i egentlig mening för försäkringstagaren, än om Kungl. Maj:ts förslag oförändrat skulle bli gällande över hela linjen.

Jag tror sålunda, att utskottet har haft goda skäl för sin mening, när det framställt det förslag, som här föreligger. Och jag tror icke, att det bör utöva någon egentlig inverkan på inskränkningen av denna s. k. trampfart. Nekas kan i alla fall icke, att det bör finnas någon skillnad mellan den försäkring av fartyg, som har till huvuduppgift att befordra samfärdseln med varor till och från Sverige, och denna enbara trampfart, som icke alls har att förslas varor till eller från oss.

På dessa skäl anser jag mig böra yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet V e n n e r s t e n: Herr talman, mina herrar! Då krigsförsäkringsanordningen kom till stånd, hade man ännu icke någon erfarenhet att bygga på, och det var väl därför mindre underligt, att åtskilliga av de bestämmelser, som fastställdes, kommo att under tillämpningen visa sig icke vara i alla avseenden fullt tillfredsställande. Emellertid lyckades man få sjöfarten i gång, och det var huvudändamålet med statens ingripande i denna eljest privata rörelse. Småningom växte också försäkringssummorna, och det är bekant, att de nu överskridit 80 miljoner kronor — jag kan icke säga, huru högt beloppet i dag är. Men efter någon tids förlopp kommo allt flera och allt mera vägande invändningar mot åtskilliga av de bestämmelser, som fastslagits, och mot bristen på utvägar att försäkra även andra fartyg än dem, som hittills kunnat ifrågakomma. Vid ett redarmöte, som ägde rum i Stockholm för kort tid sedan, gavs också tydligt uttryck åt dessa klagomål, och man kunde då klart skönja vad som fattas i de svenska bestämmelserna, för att vi skulle kunna upptaga konkurrensen med dem, som jämte oss arbeta på samma område — jag tänker närmast på våra neutrala grannländer Danmark och Norge. Det visade sig, att det norska tonnaget kunde med framgång tävla på den svenska marknaden med vårt eget svenska tonnage. Men icke nog därmed, det visade sig att, trots att man trodde sig hava väl ställt med sjöfartens upptagande, allt flera svenska fartyg upplades och ökade antalet av dem, som saknade sysselsättning. Läget blev alltmera ohållbart, och därför nödgades man skrida till den revision av krigsförsäkringsanordningen, vartill förslag nu ligger inför kammaren. Nu har man emeller-

tid icke vänt sig mot något av vad sålunda är föreslaget, utom i en enda punkt, och därför skall jag naturligtvis också inskränka mig till att i korthet säga något till försvar för Kungl. Maj:ts uppfattning just i den punkten.

Då krigsförsäkringskommissionen började sin verksamhet, hade man icke — åtminstone vill jag villigt erkänna, att jag icke hade det — en riktig uppfattning av den utomordentligt stora betydelse, som den s. k. trampfarten äger för vår svenska sjöfart. Man visste icke, att 70% av svenskt tonnage användes i sådan fart, som kallas för trampfart, d. v. s. sådan som bedrivs utanför den, där båtarna gå i reguljära trader mellan vissa bestämda platser. Nu är det visserligen sant, att av dessa 70 % en del gått i sådan fart, att den tidvis kunde kallas för reguljär, och endast en del i egentlig trampfart. Denna sistnämnda del är emellertid högst betydande, och dit höra huvudsakligen de fartyg som blivit upplagda och överksamma under dessa tider.

Nu menar statsutskottet, att avsikten med hela krigsförsäkringen för fartyg och last var att gynna Sveriges import av viktiga förnödenheter ävensom att stödja exporten av sådana varor, för vilka vi även under nuvarande tid kunna vinna avsättning på främmande marknad. Detta är fullkomligt riktigt, men riksdagen förbisåg ingalunda, att det även behövdes stöd åt andra näringar än sådana, som hade direkt beröring med import och export, ty det hette ju uttryckligen, att man, då det gällde denna krigsförsäkring, kunde taga hänsyn även till andra näringars behov.

Och detta som det synes med rätta; ty näringslivets olika grenar äro så intimt sammanvävda med varandra, att det är synnerligen svårt att fränskilja en och säga: denna kunna vi under närvarande förhållanden lämna ur räkningen; vi sörja för det viktigare och viktigaste och avvakta lugnare tider, för att även det, som icke nu kan stödjas, må kunna återgå till sin normala verksamhet. Det har visat sig, att inom den svenska sjöfarten det finnes ett så intimt samband mellan olika delar av densamma — detta påpekades även av den förste talaren — att det icke går att åsidosätta en del, utan att andra delar bliva i viss mån lidande; ja, det går så långt, att man icke utan menlig inverkan på näringslivet i allmänhet kan avstå från att under tider som dessa stödja en viktig del av sjöfarten. Emot detta har jag nu hört den föregående ärade talaren göra den invändningen: här är icke avsikten att hindra trampfarten eller att hindra, att även den får sina fartyg försäkrade. Men, mina herrar, läget är faktiskt sådant, att, om vi taga utskottets förslag, den fördel man vill giva trampfarten i huvudsak stannar på papperet. Man kan säga att, om trampfartygsredarna icke få möjlighet till billiga försäkringar och därmed avser jag försäkringar på i huvudsak samma villkor, som man vill bereda övriga redare, de i tävlan med utländska rederier icke kunna ställa kalkylerna så, att de med framgång förmå konkurrera med dessa senare. De måste i sin

*Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.
(Forts.)*

*Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsgara.
(Forts.)*

fraktkalkyl intaga hela det belopp, som enligt utskottet skulle till fullo kontant inbetalas såsom premie, under det att de övriga svenska rederierna kunna kalkylera med en utgift för försäkringarna, uppgående till endast den fjärdedel av premien, som skall kontant inbetalas. Emot detta invänder man: är det icke oförsiktigt att, om man avgivit revers på de övriga tre fjärdedelarna, icke också intaga dem i kalkylen? Men det är icke större oförsiktighet våra svenska redare i så fall skulle begå, än deras utländska konkurrenter göra, då de i kalkylen bortse från de tilläggsavgifter som komma att utkrävas, om det visar sig, att de inbetalta premierna icke räcka till att täcka hela den uppkommande förlusten och endast kalkylera med den kontant utbetalta premien. Man synes antaga, att denna premie i längden skall visa sig vara tillräcklig, och att ingen extra uttaxering skall ifrågakomma. Nu har det antagits, att våra svenska redare skulle förfara på samma sätt. Jag har all anledning att tro, att så kommer att ske, och då komma våra redare att kalkylera med den inbetalta fjärdedelen under antagande att den kommer att räcka till och att de reverser de avgivit komma att kunna återbördas till utställarna, varigenom deras försäkringspremier faktiskt uppgått till endast en fjärdedel av de nu gällande. Därmed kunna de bliva likställda med andra neutrala länders redare och verksamt upptaga konkurrensen med dem.

Då den svenska trampfarten är så betydande som den är, då genom den mer än genom de flesta andra näringar utländska valutor dragas till Sverige, då vidare genom densamma möjlighet beredes för många av våra eljest sysslolösa fartyg att vinna sysselsättning, då därigenom också våra eljest sysslolösa sjömän kunna få tillfälle till arbete, och då slutligen sysslolösheten kommer att ökas, om vi icke vidtaga denna åtgärd därigenom att vintern stundar, Östersjön stänges och åtskilliga fartyg, som nu hava regelbunden fart på Sverige, måste lägga upp, om de ej beredas tillfälle att söka sig ut på andra områden — är det alldeles påtagligt att, om icke den svenska riksdagen nu vill bereda den fördel åt trampfartygen, som här begäres, läget för den svenska sjöfarten i stort sett kommer att med tiden och redan inom de närmaste månaderna bliva ganska bekymmersamt.

Jag vill sluta med att genom ett enda exempel söka påvisa, hur intimt trampfarten kan vara förenad med s. k. reguljär fart. En redare hade ett fartyg, som gick med en större last ut till främmande hamn. Han hade rätt att försäkra det enligt krigsförsäkringsreglerna och skulle få rätt att använda sig av den lättnad, som jag hoppas svenska riksdagen skall bevilja denna näring. Men när fartyget kom till den främmande hamnen, visade det sig, att det icke kunde återvända för att hämta ny last av samma slag och fortsätta rörelsen som vanligt. Då kom ett anbud, medan fartyget befann sig i den främmande hamnen — det var för övrigt Rotterdam — att taga last där

och gå till Amerika därmed. Detta anbud kunde redaren emellertid icke antaga, men därest den svenska riksdagen i dag bestämmer sig för att bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, kunde den redaren och andra svenska redare i samma läge antaga dylika erbjudanden och sålunda uppehålla driften i avvaktan på tillfälle att åter upptaga den föregående verksamheten i den svenska importens och exportens tjänst. Sådana exempel kunna mångfaldigas, och jag är alldeles förvissad om att riksdagen icke begär någon oförsiktighet, om den följer Kungl. Maj:ts förslag. Vi få nämligen, mina herrar, icke glömma, att tre fjärdedelar av premierna dock skola föreligga i reverser, och under förutsättning att man går så försiktigt tillväga, att dessa innebära fullkomlig säkerhet, så har ju, därest den inbetalta fjärdedelen icke räcker till att täcka de uppkommande förlusterna, staten lika mycket valutor, som om kontant inbetalning till fullo ägt rum redan från början.

På grund av vad jag nu anfört vågar jag vördsamt hemställa, att första kammaren ville skänka rederinäringen det stöd den begärt. Jag är viss att kammaren och riksdagen, i händelse så sker, icke stödja enbart denna näring, utan, såsom jag här sökt framhålla, därmed också stödja hela vårt lands näringsliv.

Herr S w a r t z: Efter det anförande vi nu hört från statsrådsbanken är det rätt så kinkigt att uppträda och söka förfakta den uppfattningen, att statsutskottet ändå haft några skäl och kanske icke alltför dåliga sådana för det slut, vartill utskottet kommit. Här har av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhållits att, om icke Kungl. Maj:ts förslag bifalles, den svenska rederinäringen icke kan använda båtar, vilka eljest skulle kunna gå i trampfart mellan utländska hamnar enbart, och herr statsrådet anförde såsom ett ovedersägligt bevis på riktigheten av det påståendet ett exempel angående ett svenskt fartyg, som gått i reguljär trade från Skandinavien — jag förmodar från Narvik — till Rotterdam och som icke kunde komma tillbaka därifrån, men som, om Kungl. Maj:ts förslag godkändes, skulle kunna därifrån gå till Amerika med en erbjuden frakt. Ja, det förstår jag mycket väl, att förhållandena för närvarande äro sådana, att detta fartyg för ifrågavarande resa från Rotterdam till Amerika icke skulle kunna få någon som helst krigsförsäkring, och jag förmodar, att den omständigheten var avgörande för fartygsredarens beslut att icke åtaga sig frakten. Men huruvida redaren fattat samma beslut, om utskottets förslag varit godkänt och således krigsförsäkring kunnat erhållas mot erläggande av hela premien på förhand, har åtminstone icke från statsrådsbanken framhållits eller ens antytts. Jag är icke heller övertygad därom, att den omständigheten, att en fjärdedel av en premie får erläggas kontant och resten reverseras, har den stora betydelsen framför vad det skulle hava, om hela premien skulle på förhand betalats, att på den omständigheten skulle bero, huruvida ett fraktavtal från

*Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.*

(Forts.)

Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.

(Forts.)

Rotterdam till Amerika skulle bliva antaget. Under sådana förhållanden tror jag, att man i alla fall kan anse, att statsutskottet haft vissa skäl för att medgiva olika fördelar i avseende å premiebetalningen för svenska fartyg, som äro avsedda att förmedla import till och export från Sverige, å ena sidan samt å andra sidan sådana, som utslutande äro avsedda att gå emellan enbart utländska hamnar, utan att därmed på något sätt främja importen till eller exporten från Sverige.

Det har från statsrådsbanken erinrats, att första anledningen till att man över huvud taget ville vara med om att bevilja sådana här krigsförsäkringar var den, att man därmed skulle främja exporten från Sverige och importen av förnödenhetsvaror. Sedermera har den omständigheten kommit till, att man därmed också skulle särskilt kunna främja rederinäringen. Det är ju i alla fall en liten skillnad mellan dessa båda synpunkter. Det kan icke nekas, att den första har en vidare omfattning än den senare, då den, på samma gång den ju bidrager till att främja rederinäringen såsom sådan, också bidrager till att främja exporten från och importen till landet i dess helhet, vilket är av större omfattning, än då det endast är fråga om att direkt åstadkomma en förbättrad ställning för rederinäringen, visserligen med den fördel, som genom den förbättrade ställningen för denna näring tillföres landet i dess helhet. Det synes också i den kungliga propositionen, att man där fasthåller vid denna skillnad, ty såsom huvudmotiv för förslaget i denna del framhålles, att genom en sådan lättnad i premiebetalningen, som här ifrågasättes, de svenska fartygen skulle kunna bliva satta i stånd att bevilja samma låga fraktsatser, som norska fartyg nu medgiva, och således i konkurrensen med det norska tonnaget bliva bättre ställda, vilket naturligtvis i främsta rummet gör sig gällande vid importen till och exporten från Sverige. Därigenom skulle lättnaden direkt komma exporten och importen till fördel. Men så är icke fallet med avseende å trampfarten mellan utländska hamnar. Direkt är det ju en speciell näring, som därvid understöddes. Men jag erkänner, att denna näring är av så stor betydelse, att ett stöd från statens sida där kan vara påkallat under dessa förhållanden. Frågan gäller bara, huruvida stöd därvidlag är erforderligt på samma sätt, som det är erforderligt för sådant tonnage, vilket användes för fart mellan Sverige och andra länder, och det är, såvitt jag kan förstå, icke på något sätt uppvisat. Vad som däremot är uppvisat är behovet att över huvud taget få en krigsförsäkring, och därtill bereder utskottets förslag tillfälle lika väl som Kungl. Maj:ts. Jag är icke alls hemmastadd i rederirörelsen, men det förefaller mig uppenbart, att efterfrågan av svenskt tonnage i utländska farvatten borde vara rätt stor nu, då tonnage från en del stora nationer av lätt förklarliga skäl är riskabelt att använda. Om bara krigsförsäkring kan fås, undras mig således, huruvida icke också därmed frakt skulle kunna erhållas.

För övrigt vill jag fästa uppmärksamheten på att, när man jämför de premiesatser, som enligt det ena eller andra förslaget, Kungl.

Maj:ts eller utskottets, skulle komma att betalas av dessa fartyg, man, efter vad mig synes, utan vidare gör på det sättet, att man säger, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skall kontant betalas en fjärdedel av vad som skall betalas enligt utskottets förslag. Det är en slutsats, som jag för min del icke finner vara alldeles riktig. Det är nämligen ingenting som hindrar att, om betalningen av premien i dess helhet erlägges på förhand utan någon återbetalningsrätt sedermera, såsom förhållandet nu är och såsom utskottet ifrågasätter med avseende å dessa fartyg, premien beräknas efter andra och lägre grunder än de, som tillämpas, i händelse man får in endast en fjärdedel kontant och resten reverseras. Jag antar, att en sådan uppfattning skulle göra sig gällande hos krigsförsäkringskommissionen, på grund av uttalanden, som äro gjorda inför vederbörande avdelning inom statsutskottet. Det är således icke på det sättet, att man i ena fallet får betala fyra gånger så mycket som i det andra, utan det blir kanhända tre gånger så mycket eller någonting sådant. Men faktum är, att i avseende å sådan försäkring staten har fått allt, som kan anses motsvara risken, ja, mera eller åtminstone kanske något däröver, eftersom, vad jag kan tro, man nu hoppas på att betalningen av de andra premierna icke skall medföra några egentliga efterräkningar. Det kan icke nekas, att det från statens sida blir förmånligare med den försäkring, som är tänkt för dessa trampfartyg, än för de andra. Men om man därmed vinner ändamålet att få dessa fartyg sysselsatta, utan att man vinner någon fördel med avseende å svensk export och import, förstår jag icke, att man därmed begär någon orättvisa, eller att man sköter sig mindre försvarligt. Den fördel, som för dessa fartyg skulle ligga i att få samma villkor för betalningen som de andra, måtte väl i alla fall icke ens på redarhåll anses så synnerligen stor, då den förste ärade talaren kallade den »samma lilla fördel», när han nämligen sade, att han önskade, att »samma lilla fördel», som bereddades genom förslaget från Kungl. Maj:ts sida, skulle beredas även trampfartygen.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat, än att statsutskottet sökt avväga fördelarna i avseende å betalningssätt i överensstämmelse med de förhållanden, som i olika fall böra komma under övervägande, och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trapp: Den förra ärade talaren anförde som huvudskäl för sitt yrkande på bifall till utskottets förslag, att vad man egentligen önskade från sjöfartshåll vore att för dessa trampfartyg kunna få krigsförsäkring, och han trodde, att om det fartyg, som exempelvis nämndes av herr statsrådet, kunnat få krigsförsäkring på det sätt utskottet tillstyrkt det skulle hava varit belåtet och kunnat gå vidare. Jag vågar hysa en alldeles motsatt tanke. Det är nämligen icke beroende på om man kan få en krigsförsäkring, utan det är beroende på hur hög premien är på denna försäkring. Den svenska sjöfarten står i ett mycket besvärligt läge mellan norrman och danskar på grund av de höga försäkringspremier, som hittills varit gällande

*Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.
(Forts.)*

Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.

(Forts.)

för svensk krigsförsäkring. Som herrarna veta, kan det tagas ända till sju procent i premier för en resa enligt den svenska lagen, under det att enligt den norska lagen ett fartyg kan försäkras för en halv procent för år. Om man nu tänker sig, att ett svenskt fartyg är försäkrat, om icke för sju procent — ty det avtalet torde icke så ofta förekomma — men i alla fall för en vanlig premie av en och en halv eller två procent — vi kunna säga två procent, som är en mycket vanlig premie här i Sverige — och man säger, att ett fartyg gör en resa i vanliga fall på en månad, ofta på fjorton dagar, d. v. s. respektive tolv eller 24 resor om året, blir detta efter en premie på två procent, om fartyget gör 24 resor, 48 procent på fartygets värde och herrarna kunna förstå vad det betyder.

Därför blir det omöjligt för oss att konkurrera med norrmän och danskar. Jag känner exempel då helt nyligen fartyg legat här uppe och erbjudit sig till Norrland för export av trä och trämassa och det varit så gott som avgjort med befraktningen, men det kommit billigare anbud från norskt eller danskt håll med påföljd att de förut inledda underhandlingarna avbrutits. När det kan ske så på inhemska trader, kunna herrarna förstå, hur det skall gå med våra trampångare i utlandet, där konkurrenterna med de billigare premierna kunna bjuda billigare frakter.

Om vi skulle taga det förslag, som kommit från statsutskottet, vågar jag påstå, att vi skulle på det allra kännbaraste skada, jag vill icke säga ruinera vår fraktfart. När vi redan nu hava svårt att finna befraktning här hemma för våra fartyg, hur skall det icke bliva, när hamnarna i Östersjön stängas? Statsrådet har redan påpekat detta. Då blir det ännu flera fartyg lediga och de kunna på grund av vad som fordras i premier icke med fördel konkurrera med de utländska.

Jag skulle förstå, om statsutskottet hyst fruktan för att ett sådant försäkringssätt, som av regeringen föreslagits för trampfartyg, skulle medföra, att staten skulle utsätta sig för stor risk. Men så är det icke. Jag vet icke, om det är det ärade statsutskottet bekant, att en vanlig kaskoförsäkring omfattar även sådan skada, som uppstår genom påstötning på flytande minor. En bestämmelse i de vanliga reglerna för fartygsförsäkring lyder: »Bolaget ersätter förlust och skada, förorsakad genom under krig från sina förtöjningar löskomna eller efter krig kvarglömda eller kringdrivande vattenminor eller torpedos.» I detta fall har staten ingen ersättningsskyldighet. Varför då söka taga så höga premier, att man därigenom skadar denna för hela landet så viktiga näringsgren?

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr L i n d l e y: Naturligtvis hava skeppsredarna rättighet att från riksdagens sida få all den hänsyn tagen till sin verksamhet som kan givas den. Men å andra sidan finns det även andra, som hava rättighet att fordra hänsyn från skeppsredarna. När vi förra gången talade om denna fråga, tog jag mig friheten att peka på en mycket

stor brist i det föreliggande förslaget beträffande sjöfartsförsäkring, och jag fick från statsrådsbänken löfte om att man från det hållet skulle göra allt vad göras kunde för att även sjöfolket skulle få den säkerhet, som möjligen kunde åstadkommas. Vi hava nu sett vad man från skeppsredarehåll anser vara tillfyllestgörande på det området. Efter vad jag har mig bekant, lära skeppsredarna hava fattat beslut att krigsförsäkra den gifta delen av manskapet för en summa av 2,000 kronor. Kan man kalla denna försäkring någorlunda tillfyllestgörande? Skulle dessa 2,000 kronor vara en motsvarighet till 80 % av fartygets värde? Skeppsredarna få sina fartyg försäkrade av staten till ett belopp av 80 % av värdet, och när de i sin tur försäkra den gifta delen av manskapet för 2,000 kronor, anse de allan rättfärdighet uppfylld. Nu anser icke jag, att så är fallet. Och jag tror ock, att när någon katastrof kommer att inträffa — och vi hava tyvärr all anledning att frukta, att snart nog ett svenskt fartyg kommer att stöta på en kringflytande mina och gå till boten och samtidigt därmed en del folk förlora livet — det givetvis kommer att höjas ett skri i vårt land, därför att endast den gifta delen av manskapet är försäkrat för en summa av 2,000 kronor. under det att den ogifta delen av personalen icke har någon försäkring alls, ehuru det ju kan vara en hel del personer, som äro beroende av deras förvärvsmöjlighet. Jag anser att den sistberörda delen av frågan icke alls är tillfredsställande löst. Nu hava skeppsredarna gjort hemställen till regeringen om att få ändring i försäkringsbestämmelserna och det förefaller mig då, som om Kungl. Maj:t skulle samtidigt hava övervakat den fråga, jag vidrört, på ett litet bättre sätt, än här har blivit gjort. Jag har tagit mig friheten att peka på detta, då vi nu behandla frågan på nytt igen, men jag kan icke i detta sammanhang göra något bestämt yrkande.

Samtidigt vill jag ock peka på den ökade krigsriskfaran, som nu är för handen. Enligt vad man av tidningarna sett lära engelsmännen hava gjort ett uttalande att på grund av tyskarnes sätt att släppa minor i Nordsjön, där engelsmännen nödgas hålla krigsskepp till bevakning engelsmännen å sin sida också komma att göra något liknande. De komma antagligen att kasta ut minor framför tyska hamnar, och då ökas krigsriskerna i mycket oroväckande grad. Det är detta spörsmål vi även borde se på i samband med den föreliggande frågan. Jag fruktar att, om detta skall bliva den krigförande taktiken mellan stormakterna, säkerligen icke ens den försäkringsgrundval, som här föreligger, kommer att visa sig tillfyllestgörande, utan svenska staten kanske ännu en gång måste reglera dessa krigsriskförsäkringspremier på ett annat sätt, än här föreligger. Jag tror därför, att det icke är sista gången vi behandla denna fråga, utan den måste nog på nytt tagas upp igen.

Vad som här är yrkat från utskottets sida, nämligen ändring i Kungl. Maj:ts förslag i syfte att bereda möjlighet för skeppsredare att endast behöva betala en fjärdedel av försäkringspremien även för fraktfarter mellan utländska hamnar, förefaller det mig som om Kungl. Maj:ts förslag icke är så oantagligt, ty försäkringspremien

*Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.
(Forts.)*

Ang. statsens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.

(Forts.)

är ju i och för sig garanterad ändå, ty skulle någon olycka inträffa med fartyget, kan ju Kungl. Maj:t innehålla försäkringspremien å det belopp, som skall utbetalas. Alltså kan det icke bliva någon förlust för statsverket beträffande premiernas inbetalning. Jag tror därför, att Kungl. Maj:ts förslag kan av riksdagen accepteras, men å andra sidan anser jag, att Kungl. Maj:t bort på ett mera betryggande sätt övervaka den sidan av saken, som jag påpekat.

Jag har föröftrigt intet yrkande.

Herr vice talmannen, v o n F r i e s e n : Samma skäl, som föranledde mig att yttra mig i fråga om lagutskottets utlåtande n:r 38, har föranlett mig att även här begära ordet, och jag gör det med större utsikt till framgång än då, ty jag erkänner att då kunde föreligga principiella betänkligheter, som under normala förhållanden skulle hava varit fullkomligt avgörande. Här föreligga icke, såvitt jag kan finna, några dylika principiella betänkligheter. Men även här gäller det att bereda en näring sådant understöd, att den utan avbrott kan fortfara. Det är bättre, det betonar jag även här, att understödja en näring så, att den får fortfara, än att giva kontant understöd åt arbetslösa. Ur den synpunkten tycker jag, att kammaren borde bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Det är visserligen sant, att denna krigsriskförsäkring har en annan omfattning än den förut beviljade krigsriskförsäkringen, och jag ger däri den ärade talaren från Norrköping rätt. Det föreföll mig dock, att han på det hela taget icke hade så mycket emot Kungl. Maj:ts proposition. Man måste ju erkänna, att vad frågan om import beträffar den har en alldeles särskild betydelse, ty genom import skall ju skaffas livsmedel och andra livs-förnödenheter åt folket under bekymmersamma tider. Vad beträffar exportens understödjande har den, såvitt jag kan se, betydelse förnämligast därutinnan, att den bereder tillfälle för vissa näringar här i landet att fortfarande arbeta. Men så är ju ock förhållandet med krigsriskförsäkringen av fartyg som gå i fraktfart mellan utländska hamnar, och sjöfartsnäringen arbetar ju liksom exportnäringen under dessa tider under synnerligen brydsamma omständigheter.

Hänsyn till exporten måste ju även tagas därför, att den bereder oss tillfälle att erhålla utländska valutor, så att vi kunna köpa vad vi behöva i utlandet. Jag förbiser ingalunda detta, men även fraktfarten mellan utländska hamnar tillför oss utländska valutor. Dagligen har jag tillfälle att erfara, huru bekymmersamt det är, när man skall skaffa utländska valutor i dessa tider. Det har funnits fall, då riksbanken måst säga absolut nej. Det begärdes exempelvis för inköp av en last fodermedel i Marseille 200,000 francs. Riksbanken måste säga: det är oss omöjligt att anskaffa. Sedan lyckades det att anskaffa den erforderliga valutan på annat håll genom en inflytelserik persons mellankomst. Och att det nu är förenat med stort bekymmer att

anskaffa utländska valutor, torde en stor del av kammarens ledamöter haft anledning att erfara.

Nu lägger jag emellertid mindre vikt på detta i detta sammanhang, utan största vikten därpå att tillfälle beredes för sjömännen att erhålla sysselsättning, därigenom att sjöfartsnäringen kan drivas under sådana förhållanden att det för den är möjligt att existera.

Av dessa skäl ber jag att även denna gång få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, och jag tror, att några principiella betänkligheter i detta fall icke kunna föreligga.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Det har varit ganska bekymmersamt, när man suttit i statsutskottet och måst tänka på denna fråga om krigsriskförsäkring både denna gång och första gången den förelåg. När den första kungl. propositionen avlämnades, framhövdes det med stor styrka från regeringen, att här icke vore tid att tänka noga på saken, utan att här vore fara i dröjsmål. Det vore så stor fara, att man knappt finge vänta några timmar, det vore nödvändigt att slå till genast. Denna kungl. proposition hade ock tillkommit efter det att Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté på torsdagen, som inkommit med sitt betänkande på fredagen; på lördagen hade kamrarna den kungl. propositionen framför sig. Klockan 12 samma dag hade statsutskottet enskilt sammanträdde där man överlade om saken. Jag hade redan då den känslan, att det hade gått något för fort, och det förvånar mig rakt icke, att det hade inkommit en kungl. proposition, som föreslår förändringar i den första kungl. propositionen.

Men jag ber ock att få säga, att personligen jag har den bestämda övertygelsen att, ifall man litet mer fått tänka på den första kungl. propositionen, man skulle hava kommit till ett annat resultat, än den innehåller. Jag hyser nämligen den bestämda övertygelsen, att det norska systemet med ömsesidighetsförsäkring i detta avseende är det enda riktiga. Hade vi tagit det från början, hade frågan på ett lyckligt sätt varit löst. Nu säges i den kungl. propositionen, att det är just för att bereda redarna de fördelar, som det norska systemet ger dem, som man kommer fram med förslaget om förändring. Ja, det är sant. Men å andra sidan finns icke här tillvarataget den andra sidan av det norska systemet, att det är redarna, som stå hela risken. Här står staten fortfarande kvar såsom den, som i alla fall har den stora risken.

Här har av herr Trapp nyss uttalats en sak, som förvånade mig ganska mycket, nämligen att här icke alls är fråga om huruvida dessa trampfartyg skola få krigsförsäkring utan om hur hög premien skall bli på dessa försäkringar. Detta står icke i överensstämmelse med de uppgifter vi fått i den kungl. propositionen. Krigsförsäkringskommissionen säger sig nämligen icke hava rättighet att krigsförsäkra fartyg, som gå mellan utländska hamnar. Men, säger denna kommission, detta är icke far-

*Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.
(Forts.)*

*Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.
(Forts.)*

ligt, därför att det går ganska bra att kombinera det så, att fartygen antingen beröra en svensk hamn eller ock hava svenska varor ombord, och på det viset, menar denna kommission, hava vi redan kunnat krigsförsäkra av alla de 359 svenska fartyg, som utföra denna trampfart, 185 stycken. Det är således ganska tydligt av dessa siffror, att denna krigsförsäkring redan är lämnad till en avsevärd del — det ser ut att vara ungefär hälften — av de svenska fartyg, som sysselsätts med sådan fart. Och vid det stora möte, som här omnämnts, har ock talats om nödvändigheten av att få rätt att krigsförsäkra, men det har icke, så vitt jag kunnat förstå, talats så mycket om beloppet.

Nu sade den siste ärade talaren, herr vice talmannen, att här är nödvändigt att skaffa in utländska valutor. Det förstå vi alla och äro alla mycket intresserade av. Men jag ber att få säga att, när statsutskottet kom med sitt förslag, utskottet icke alls avsett att stäcka den där trampfarten, utan utskottet har trott, att med det förslag, som här är framlagt, denna trampfart skulle kunna existera, och jag må säga, att av alla de skäl, som här sagts emot, jag icke fått mig bibragt den övertygelsen, att statsutskottets förslag skulle hindrande inverka på trampfarten. Det är givet, att det skulle bliva dyrare, men jag ber att få upprepa en sak, som sagts av herr Swartz nyss, att jag i alla fall tror att trampfarten med neutrala fartyg nog är ganska begärlig för befraktare utomlands; och att det talas så mycket om konkurrensen med Norge, kan ju vara träkigt för redarna, men å andra sidan kan det finnas frakt nog både för oss och norrmännen.

Jag vill till sist be att få fästa kammarens uppmärksamhet på att detta förslag från statsutskottet är, något som icke är så ovanligt, ett kompromissförslag. Det fanns nämligen, inom statsutskottet ganska starka stämmor, som icke ville bifalla den kungl. propositionen i synnerhet i detta avseende, och då framkom detta kompromissförslag, som jag tror icke är skadligt, utan gott. Och man riskerar, ifall man här avslår detta kompromissförslag, att i andra kammaren ett annat beslut fattas, ett beslut, som icke bifaller den kungl. propositionen utan går alldeles i strid mot densamma. Jag tror därför, att statsutskottet har rätt, och ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Ekman, Johan Emilson: Herr talman! Det vill synas mig, som om, då riksdagen beslöt, att staten skulle åtaga sig försäkring emot krigsrisk, man därmed avsåg, visserligen att bispunga den svenska sjöfarten och möjliggöra dess igånghållande, men ännu mer att understödja exporten och importen. Och varför? Icke för att den ena näringen mer än den andra förtjänar understöd, vilket bör ägnas åt alla. Men emedan genom vidmakthållande av importen den svenska industrien och jordbruksnäringen tillföras råmaterialier och livsmedel åt arbetarna, genom exporten samma viktiga näringar beredas avsättningsmöjligheter och införskaflande av utländska valutor. På detta sätt bevaras arbetstillfållen

och uppehålle under denna svåra kristid åt en stor mängd av landets innevanare, och stor nöd och många olyckor förekommas. Detta i vida högre grad än om endast sjöfarten i och för sig tillgodosetts.

Skall nu en lättnad beredas, i detta fall genom att medgiva, det endast en fjärdedel av försäkringspremie behöver betalas kontant och resten med revers, så följer av vad jag ovan anført, att jag anser, att denna lättnad bör i främsta rummet beredas åt export- och importsjöfarten och endast i andra rummet åt sjöfart, som endast berör utländska hamnar. Måhända är det ett väl stort steg att på en gång medgiva sagda förmån åt alla dessa kategorier. Och då alltså enligt min åsikt sjöfarten från och till svenska hamnar bör äga företrädet, så har ju dock en avsevärd förmån beretts även den s. k. trampfarten. Ty hittills har staten icke medgivit den sistnämnda någon försäkring mot krigsrisk, men nu kan sådan erhållas, ehuru mot kontant inbetalning av hela premien. Detta är ju dock ett avsevärt steg framåt.

Det har sagts, att premien blivit så hög för den utländska fraktfarten, jämförd med den, som gäller från och till svenska hamnar, att den bliva alltför betungande för den förra. Herr finansministern gick så långt som att säga att, då endast en fjärdedel av premien behöves betalas kontant, så räknar redaren ej på att någonsin behöva betala resterande tre fjärdedelar, utan baserar sin fraktsats endast på den kontant betalda fjärdedelen. Detta är väl dock att tilltro rederierna ett tämligen stort lättsinne. Ty så som statens försäkringsväsende nu är lagt, behöves ej synnerligen många totalförluster för att hela beloppet av premierna skola åtgå, och då bliver ju även reverserna för tre fjärdedelar av premien uppsagda till betalning. Å andra sidan behöves ju ej premien för den utländska fraktfarten sättas alltför hög, utan den kan ju modereras särskilt med hänsyn till att den tillfullo betalas kontant. På detta sätt kan sistnämnda fraktfart beredas en fördel, som i någon mån motsvarar den, som export- och importtraderna få åtnjuta.

Man borde ock kunna utsträcka begreppet export- och importtrade något, så att t. ex. ett fartyg, som gått från svensk hamn till Rotterdam med svensk last, som där lossats, sedan kan få gå från Rotterdam exempelvis till Hull eller Newcastle för att lasta kol till återfrakt och ändock erhållit krigsförsäkring för hela den samfällda resan. I detta fall skulle Hull eller Newcastle endast betraktas som en via-hamn på hemresan från Rotterdam.

Då jag icke anser, att man kan våga taga ett så stort steg som att på en gång utsträcka creditsystemet för premierna till hela sjöfarten, så anser jag, att man nu bör stanna vid utskottets förslag, vartill jag alltså ber att få yrka bifall. Måhända kan man längre fram vidare utsträcka sagda lättnad.

Herr K v a r n z e l i u s: Jag är uppkallad av herr Trapps yttrande, att ett antagande av statsutskottets förslag skulle tillföra rederinäringen oberäkneliga skador. Så vitt jag kan förstå, är ett sådant yttrande fullständigt oberättigat. Även med bifall till ut-

*Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.
(Forts.)*

Ang. statens
meddelande av
sjöförsäkring
mot krigsfara.

(Forts.)

skottets förslag, enligt vilket svenska fartyg, som gå mellan utländska hamnar, skulle få betala hela premien, få de ändå billigare försäkring än i exempelvis engelska Lloyd och andra enskilda bolag. Frågan sönderfaller ju, kan man säga, i två delar. Då riksdagen beslöt att lämna stöd åt rederinäringen i fråga om krigsriskförsäkringen ville man ju, såsom den siste talaren anmärkte, sörja för att export från och import till landet skulle kunna äga rum. Detta måste ju betecknas såsom ett vitalt riksintresse och därom råder väl ingen meningsskiljaktighet att man bör göra allt man kan för att export och import må kunna upprätthållas. Men att därutöver taga ett steg till att lämna krigsriskförsäkring åt svenska fartyg, när de gå mellan främmande hamnar, är ganska avsevärt. Det är att lämna direkt understöd åt rederinäringen, som i detta avseende icke intresserar landet i övrigt i högre grad än varje annan näring. Möjligen kan det sägas vara av större betydelse att även på detta område stödja rederinäringen därför att landet därigenom tillföres utländska valutor, men även vice talmannen medgav ju, att frågan om de utländska valutorna icke vore av synnerligen stor betydelse för det rent ekonomiska förhållandet till utlandet.

Vad understödet åt rederinäringen beträffar har riksdagen ju gjort ganska mycket för att lämna stöd åt denna näring, och fråga kan uppstå, om tidpunkten nu är sådan, att statens hårt ansträngda ekonomi därutöver kan lämna ekonomiskt stöd åt densamma. Det är icke riktigt att göra jämförelser mellan krigsriskförsäkringen i Sverige och Norge, som herr Trapp gjorde, då han alldeles uraktlät att nämna den ömsesidighetsförsäkring, som tillämpas i Norge, där vartenda öre av försäkringskostnaden utdebiteras på rederinäringen. Här i landet är det däremot fasta premier, och därest risken går därutöver, får staten ensam stå denna del av risken. Detta kan anses rimligt, när det gäller att upprätthålla den inhemska exporten och importen, men jag anser, att frågan kan diskuteras, när det gäller att stödja rederinäringen för upprätthållande av fraktfart mellan främmande hamnar. Därtill kommer att, därest det bjudes bättre fraktersättning mellan främmande hamnar, man kan riskera, att den inhemska exporten går miste om det tonnage den behöver för sina varor och att ordna det så, att man likställer fraktfart till och från svenska hamnar med fart mellan främmande hamnar, kan jag icke finna vara riktigt. Någon fördel må ju finnas för fartyg, som besöka svenska hamnar och bidra att uppehålla våra förbindelser med utlandet. Fördelen för dem skulle ligga i att, om de gå på svenska hamnar, de endast behöva betala en fjärdedel av premien, under det att de få betala hela premien, om de gå mellan främmande hamnar. Inom statsutskottet var det starkt ifrågasatt att icke alls vara med om att det skulle beviljas krigsriskförsäkring för fartyg, som ginge mellan främmande hamnar. Men kompromissen blev, att de skulle betala hela premien på en gång, vilken dock är lägre till totalbeloppet — jag betonar det ännu en gång — än vad som får betalas i engelska Lloyd.

En annan sak, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på är

att, därest kamrarna stanna i olika beslut, ganska stor svårighet föreligger att tänka sig, hur man skall få frågan löst i detta fall. Det föreligger fara, att frågan i denna del då skall anses hava förfallit, och det vore icke för rederinäringen det lyckligaste. Jag känner icke till, hur frågan ligger i andra kammaren, men jag föreställer mig, att det icke skall finnas så varma förespråkare för Kungl. Maj:ts förslag där som i denna kammare. Jag tror, att klokheten bjuder att nu antaga statsutskottets samstämmiga hemställan, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Ang. statsmeddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)

Herr T r a p p: Då den siste talaren sade, att de svenska krigsförsäkringspremierna ändå äro billigare än i engelska Lloyd, vill jag nämna, att det inte kunde falla mig in att tala om engelska Lloyd, som intager en undantagsställning, utan jag måste göra min jämförelse med våra neutrala grannländer, och i förhållande till dem stå vi betydligt högre. Om det är riksdagens mening att den svenska sjöfarten skall kunna stå sig i tävlan med dessa andra båda neutrala länder häruppe, är det min bestämda övertygelse, att det är nödvändigt, att man antar regeringens proposition.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att bekräftande förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå utskottets hemställan, så vitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 111, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslår kammaren utskottets hemställan, så vitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Vid slutet av den häröver anställda omröstning befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 27.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 24 och 25 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst medgivande i fråga om framtida låneunderstöd av staten till järnväg mellan Gånghester och Ulricehamn, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 24 och 25 i denna månad bordlagda memorial nr 113, angående statsregleringen för år 1915.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

*Om bildande
av en fond till
fortsättande av
inlandsbanan
m. m.*

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under titel utgifter för kapitalökning i avseende å statens järnvägar föreslagit, att för år 1915 ett belopp av 5,000,000 kronor avsattes till en särskild fond att användas till fortsättande, enligt framtida beslut av riksdagen, av inlandsbanan norr om Ångermanälven (Volgsjön) och till andra järnvägsanläggningar i övre Norrland, vilken fond skulle ställas under statskontorets förvaltning.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft dels en inom första kammaren av herr *H. Fahlén* väckt motion, nr 11, vari hemstälts, att riksdagen måtte medgiva, att för 1915 ett belopp av 7,500,000 kronor avsattes till en särskild fond att användas till fortsättande, enligt framtida beslut av riksdagen, av inlandsbanan norr om Ångermanälven (Volgsjön) och till andra järnvägsanläggningar i Norrland, avseende att förbinda inlandsbanan med norra stambanan, vilken fond skulle ställas under statskontorets förvaltning, dels ock en inom andra kammaren väckt motion, nr 123, vari herr *R. Karlsson* i Fjäl hemställt, att för avsättning till inlandsbanan måtte anslås ett belopp av 10,000,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning ävensom de i berörda motioner väckta förslag icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr statsrådet, v o n S y d o w: Det är icke min avsikt att med ett enda ord opponera mot statsutskottets ifrågavarande hemställan. Tvärtom finner jag det synnerligen klokt och förtänksamt, att statsutskottet icke velat under nuvarande förhållanden förorda någon stor avsättning av medel till detta ändamål, inlandsbanan. Men innan herr talmannens klubba faller, vill jag giva uttryck åt den förhoppningen, att, när bättre tider i ekonomiskt avseende stunda i vårt land, den svenska riksdagen

må finnas villig att med förnyad styrka upptaga arbetet på fullbordandet av det stora verk, som heter inlandsbanan och dess tvärbanan. Där uppe i de bygder, som beröras av detta stora företag, lever ett kärnsunt, livsdugligt och strävsamt släkte, ett folkmaterial, som Sverige har allt skäl att taga vara på. Den tanken kan och får icke dö, som ligger däri, att man på dessa oerhörda vidder, som nu till stor del ligga såsom ödemarker med stora, ännu outnyttjade utvecklingsmöjligheter, skall skapa nya kulturfält, nya hem för en mångdubbelt större befolkning. Och denna tanke kan icke förverkligas utan att man skapar de nödvändiga betingelserna, förbättrade kommunikationer.

*Om bildande
av en fond till
fortsättande av
inlandsbanan
m. m.
(Forts.)*

Herr Fahln: Livligt ber jag att få ansluta mig till det uttalande, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet nyss gjort, och jag kunde stanna därvid, men enär jag på denna punkt väckt en motion, ber jag att få tillfoga några ord. Stambanan i Norrland likasom ock inlandsbanan, vilka sträcka sig i landets längdriktning över de stora vattendragen och vattendelarna, kunna enligt min och, som jag tror, alla omdömesgilla personers uppfattning, icke vara tillräckliga för att betjäna de lokala kommunikationsintressena. Det är därför tanken på bibanan upp efter ådalarna trängt sig fram mer och mer och alltjämt fortfarande göra det i mycket hög grad. Uppefter ådalarna har bosättningen av gammalt skett, där ligga byarna och där har befolkningen av gammalt haft sina färdvägar. I dessa odlade och odlingsbara trakter måste kommunikationer skapas, så vitt man skall kunna allvarligt tänka på att lyfta upp och utveckla Norrland och, jag kan gärna säga, behålla kvar den befolkning, som där finnes. Vid denna riksdag har ju tidigare till Kungl. Maj:t avlåtits en skrivelse, föranledd av motioner av olika partier i riksdagens båda kamrar, åsyftande utveckling för Norrland och en ökad kolonisation därstädes. Ingen kan mer än jag hoppas, att den utredning, som i anledning härav kan komma till stånd, må föra till ett stort och gott resultat, men jag kan icke undertrycka den meningen, att rätta vägen, när man vill kolonisera och utveckla Norrland, är att skapa kommunikationer i denna stora och väldiga landsända, kommunikationer, som kunna tillfredsställande betjäna det lokala behovet. Detta synes mig vara den rätta vägen att gå. Åtgärder, som statsmakterna hittills vidtagit, måste anses som sekundära åtgärder i jämförelse med att kommunikationsproblemet blir löst. Att skapa järnvägar och goda kommunikationer är en genväg, när det gäller att utveckla Norrland. Att gå den andra vägen, som statsmakterna hittills gått och kanske fortfarande skulle kunna komma att gå, är enligt min uppfattning en senväg.

Herr talman! I sakens nuvarande läge har jag givetvis intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 13 och 14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16 och 17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av första särskilda utskottets den 24 och 25 innevarande september bordlagda memorial nr 35, angående avlöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning, biföll kammaren vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 285, om ändrade bestämmelser angående tullrestitution vid utförsel av tobaksfabrikat; och

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker till Norge under viss tid, utan erläggande av sockerskatt.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,27 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
